

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Hodnocení klimatu třídy a vlastní pozice ve třídě

Assessment of classroom climate and child's position in the class

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Autor:

Hana Hříbalová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat mé vedoucí bakalářské práce paní prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové, CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce, užitečné rady a trpělivost při zpracovávání mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala paní PhDr. Marii Hradečné, CSc. za velmi cenné rady a věnovaný čas.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Hodnocení klimatu třídy a vlastní pozice ve třídě“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14.4.2017

Hana Hříbalová

Anotace

Bakalářská práce „Hodnocení klimatu třídy a vlastní pozice ve třídě“ pojednává o vytváření klimatu ve třídě, jeho vývoji a pozicích dětí ve školní třídě. V teoretické části práce jsou popsány pojmy klima školní třídy, pojem školní třída a pojem skupina. Dále se uvádí základní pojmy týkající se termínu klima školní třídy, kde jsou popsány dílčí kapitoly, které úzce souvisí s tímto tématem. Autor provedl výzkum na základní škole na prvním stupni ve čtvrté a páté třídě. Účelem výzkumu bylo porovnání třídního klimatu a pozic dětí ve třídě. Autor popisuje spokojenost dětí ve své třídě, zjišťuje přítomnost šikany a hodnocení jednotlivých spolužáků. Cílem závěrečné části práce je zjistit jakou mají děti pozici ve třídě podle ostatních spolužáků a jak se ve své třídě cítí a zároveň porovnání obou zkoumaných tříd.

Klíčová slova

Klima školní třídy, školní třída, skupina, škola, rodina, učitel.

Annotation

Bachelor Thesis "Evaluation of the climate of the classroom and own position in it" discusses creation of the classroom climate, its development and positions of children in a the class. The theoretical section of the Thesis describes terms such as classroom climate, class, group. Further it clarifies basic concepts of classroom climate in several more detailed chapters. Author of the Thesis carried out research at a lower Elementary school in the 4th and 5th grade. The purpose of the research was to compare the classroom climates and positions of children in it. Author describes satisfaction of children, looks for signs of bullying, describes evaluation of peers. The goal of the Thesis is to find out what is the role of individual children according to their peers, how they feel in class and comparison of both classrooms.

Key words

School climate, class, group, school, family, teacher

Obsah

Obsah	6
Úvod	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Pojem klima ve třídě	9
2. Školní třída	13
2.1. Třída je skupina	13
2.2. Vytváření podskupin ve třídě.....	14
2.3. Co charakterizuje skupinu	16
2.3.1. Koheze skupiny	16
2.3.2. Sociální postavení ve skupině.....	17
2.3.3. Sociální status	20
3. Sociokulturní prostředí a jeho význam	21
4. Učitel.....	23
II. PRAKTICKÁ ČÁST	26
5. Cíl výzkumu	26
6. Použitá metoda	26
7. Provedení výzkumu.....	27
8. Charakteristika zkoumaných skupin	28
9. Vyhodnocení výsledků výzkumu	29
9.1. První fáze výzkumu.....	30
9.2. Výsledky druhé fáze výzkumu, který již nebyl anonymní	43
10. Souhrn.....	62
11. Závěr	63
12. Seznam použité literatury	65
13. Přílohy.....	67
14. Summary.....	69

Úvod

Předložená bakalářská práce se zabývá stále častější otázkou dnešní doby, a to, jakým způsobem vytvořit pozitivní klima ve všech školních třídách. Rozmach šikany a sním spojený rozkvět sociálních sítí donutil lidi pohybující se v oblasti pedagogiky k zamyšlení, jakým způsobem posun dnešní doby mezi dětmi řešit a minimalizovat negativní projevy.

Doba, ve které naše děti vyrůstají je velice pokroková. Dostupnost k sociálním sítím a elektronickým vymoženostem je velká. Veškerá tato technika má také svůj vliv na klima školní třídy. Děti si nemohou vybírat do jaké třídy se dostanou a s jakými spolužáky chtějí být. Ze začátku, kdy si na sebe děti zvykají, je vytvoření pozitivního klimatu zcela nemožné. Třída je celek, který tvoří skupinu a až postupem času, se vytvářejí podskupiny. Klima školní třídy je proměnlivé.

Na klima školní třídy má vliv nespočet faktorů. Od již řečených sociálních sítí, které má v dnešní době téměř každé dítě, po třídního učitele, národnosti, rodiny a dalších faktorů. Důležité je na pozitivním klimatu třídy pracovat, prohlubovat vztahy mezi dětmi, komunikovat s nimi a všimnout si jich. Výzkumy klimatu třídy jsou velice vhodné pro případ, že chceme zjistit, nejen jak si žáci ve třídě rozumí, ale i jak se ve třídě cítí. Děti většinou o svých pocitech, nebo že jim někdo ubližuje, raději ze strachu pomlčí.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž teoretická část je zaměřena na vysvětlení pojmů, které jsou s tímto tématem úzce spjaty. Můžeme zde nahlédnout do základní problematiky třídy jako skupiny, včetně jejího členění a vysvětlení chování jejích členů, v našem případě dětí ze školní třídy. Protože na klima třídy působí více faktorů, můžeme v této práci najít ty nejdůležitější věci, které klima školní třídy ovlivňují.

Svoji praktickou část jsem zaměřila na výzkum dvou tříd ze základní školy. Přesněji jsem se zaměřila na první stupeň, na čtvrtou a pátou třídu. Uskutečnila jsem zde výzkum pomocí dotazníku a sociogramu. Dotazník měl za úkol odhalit spokojenost žáků ve své třídě a vzájemné vztahy se svými spolužáky. Sociogram měl za úkol ukázat, jaké mají jednotlivé děti postavení ve třídě. Zjistila jsem díky tomu, které dítě je oblíbené, a které neoblíbené, které děti jsou průměrně oblíbené a které jsou ve třídě přehlíženy.

Závěr práce jsem věnovala vyhodnocení výzkumu, kde jsem oba dotazníky i sociogramy vyhodnotila a poté graficky zpracovala. Z výsledků bylo možné udělat porovnání jak obou tříd, tak každý třídy samostatně. Výsledky jsou znázorněny tabulkově i graficky, kde je velmi přehledně vidět nejen spokojenost žáků ve své třídě, ale také jejich pozice ve třídě. Spokojenost i pozice se za ty tři měsíce změnily, někde je ta změna razantní a někde je změna menší.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Pojem klima ve třídě

Pojem klima ve třídě vymezuje, jak se žáci i učitelé v dané třídě cítí, což ovlivňuje i průběh učení, včetně jeho výsledků. Třídní klima se nedá nijak zorganizovat, ale je možné ho pomocí pedagogických a psychologických postupů dostat na přijatelnou úroveň na které se musí neustále pracovat. „*Výzkumníci se nemohou dosud sjednotit na přesné strukturu proměnných klimatu, shodují se však v tom, že klima závisí na specifické situaci jednotlivé školy a že nevzniká samo o sobě, nýbrž se dlouhodobě vytváří.*“¹

V literatuře obvykle termín klima zahrnuje tři aspekty:

1. **Prostředí třídy** – Nejedná se pouze o to, kdo v té třídě je, ale nýbrž i to, jak je vybavena. Co se v dané třídě nachází, jakou má výzdobu, jak působí na první pohled. Jak je rozložený nábytek (lavice a židle), jak je rozdělený prostor pro učitele i žáky. Jakou velikostí učebna disponuje. Místo, kde můžeme najít věci pro umožnění hygienických návyků (umyvadlo). Umístění oken, světel, závěsů a dalších věcí, které se v učebnách nachází (např. koberec, dataprojektor, počítač, úložné skříně, nástěnka aj.). Příjemné prostředí navozuje i příjemný pocit a zlepšuje tak celkové klima.

2. **Převažující atmosféra** - Atmosféra obvykle není jev, který by trval dlouhodobě. Atmosféra se mění díky určitým vlivům, které na ni mají dopad. Příkladem může být stav napětí před písemkou, či po písemce, při polední pauze, při hádce některých žáků, nebo odpadnutí neoblíbeného předmětu.

3. **Sociální klima** – Se ve třídě vytvářejí sami žáci, kteří se rozdělí do skupin, i učitel. Na sociální klima má i vliv klima celé školy a klima v pedagogickém sboru.

---

¹ GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E., BŮŽEK, A. *Obecná pedagogika II.* 2.vydání.

Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X. str. 33.

Klima školní třídy zahrnuje mnoho faktorů, je ovlivňují. Jeden z faktorů, je, jak se žáci ve své třídě cítí, zdali jsou spokojení, nebo zda se zde setkávají s mnoha problémy. Pokud zde dítě prožívá první prohry častěji, může se jeho vztah ke skupině zhoršit. Klima třídy mohou narušit i častější konflikty dětí mezi sebou, významnější nesympatie, či šikana. Neopomenutelným faktorem ovlivňujícím klima třídy je samozřejmě soupeřivost mezi dětmi. Psaní písemek a různé společenské aktivity probouzejí v dětech soutěživost, která končí pocitem vítězství či pocitem prohry.

Důležitým faktorem je soudržnost třídy, její míra se projeví v tom, jak si žáci vzájemně rozumějí a jestli dokáží držet při příjemných či nepříjemných situacích spolu jako kolektiv a vzájemně se podporovat.

Klima ve třídě je zřejmě ovlivňováno jak chováním učitele, tak jednotlivých dětí:

- a) komunikační a vyučovací postupy učitele
- b) participace žáků na vyučování
- c) vzájemná podpora žáků
- d) vztah k učiteli
- e) sebe splňující předpověď
- f) klima školy, jejíž součástí je daná třída

Klimat ve třídě ovlivňují:

Sympatie – to znamená pozitivní vztah k někomu jinému a myšlení na jeho dobro. Ve třídě hraje velkou roli mezi žáky, protože sympatie tvoří velké procento vzniku přátelství ve třídě.

Empatie – představuje vcítění se do druhé osoby, které se popisuje např. tím, že když se někomu nepovede písemka, spolužák ho přijde utěšit.

Antipatie – je nechut' k určitým osobám, či činnostem nebo věcem. U žáků, se může vztahovat k neoblíbenému předmětu, či ke spolužákům, se kterým si nerozumí.

Indiference – projevuje se lhostejností a nevzniká při ní vzájemné ovlivňování toho druhého.

Vrstevníci, v našem případě spolužáci, mají čím dál tím větší vliv na utváření osobnosti jedince (dítěte). Vztahy mezi žáky, které vlastně utváří třídní atmosféru, mají velký vliv i na výkonnost dětí, v situacích jako je například plnění zadaných úkolů, ať už společné práce či práce pro jednotlivce.

Atmosféra, která ve třídě zrovna panuje také velice napomáhá vytvoření názoru dětí na své okolí. Jejich pohled na okolí a společnost vzniká především v závislosti na působení rodiny a její výchovy, ale také v důsledku zkušeností získaných ve škole. Protože ve škole tráví většinu svého času. Veškeré tyto zkušenosti, které žák sbírá po delší dobu jsou důležitým činitelem, který ovlivňuje nejenom jeho duševní stav a celkový náhled na svět i včetně jeho nejbližšího okolí. Dokáže potom již říci, jestli se cítí dobře nebo špatně.

Ve třídě je možné vidět, že mají žáci rozdílné chování mezi sebou v daných časových úsecích, jakými například jsou setkání před vyučováním, chování při vyučování, během přestávek, po vyučování, ale i ve volném čase. Takto je možné pozorovat, že někteří žáci jsou ve třídě spokojeni a že třída jako celek funguje velice dobře, bez nějakých větších problémů. Jiné třídy nefungují jako celek a objevují se zde nějaké spory. Výjimečně je možné vidět i třídy, které nefungují jako celek děti spolu nevycházejí a necítí se ve své třídě, či celkově ve škole dobře

Škola je schopna poskytnout při jakýchkoliv potížích odbornou pomoc v podobě školního psychologa, výchovného poradce a samozřejmě jako první, kdo by měl být nápomocen, při nějakých problémech je pedagog. Ať už třídní učitel, nebo jiný učitel ke kterému mají děti nebo jednotlivci důvěru. Všichni pedagogové, by měli umět diagnostikovat problém a navrhnout jeho řešení. Je velice důležité, aby žák věděl, že když bude mít nějaký problém, že může k učiteli přijít a poprosit o pomoci.

Třída jako taková je menší sociální skupina, kde jsou děti v denním úzkém kontaktu. Vídají se každý den, prožívají společné zážitky, ale i individuální zážitky, které mají na každého jednotlivce jiný vliv, ať už dobrý nebo špatný. Když dítě přijde do nové třídy, stane se součástí takzvané neformální skupiny, až delší době a vzájemném poznávání. Tím myslíme, kdy se vytvářejí menší skupiny dětí. Vytvářejí se například na základě společného zájmu, z mimoškolních aktivit, které společně s některými absolvují a jiných.

Jednou z důležitých věcí, která ve třídě probíhá je komunikace. Ať už verbální či neverbální. Z jedné strany je hlavním komunikačním činitelem především učitel, jakožto dospělá osoba a z druhé strany jsou to žáci jako skupina a žáci jako jednotlivci. Tato komunikace je nerovnoměrná vzhledem k tomu, že jí především vede učitel, protože jim vysvětluje látku, zadává úkoly a snaží se jim pomoci při jejich plnění. Je to specifická komunikace, která je vytvářena učitelem.

Dvě třetiny celkového učebního času komunikuje především učitel. Musíme se, ale také podívat na to, jak moc aktivně se zapojují žáci, jaká je jejich chuť komunikovat a vyjadřovat se. I podle komunikace v třídě, se dá dobře poznat, jaké klima a jaká atmosféra tam zrovna panuje. Pokud je atmosféra dobrá a dítě se ve třídě cítí dobře, nemá tím pádem problém komunikovat a vyjadřovat i své pocity. Jestliže, ale není atmosféra dobrá, dítě se necítí dobře nebo ho někdo ohrožuje, nebude komunikovat tak jak by měl a bude spíše uzavřený.

Z těchto všech poznatků můžeme vyvodit, jak je důležité znát jaké klima ve školní třídě převažuje a také zkoumat jaké jsou naše možnosti pro jeho zlepšení.

2. Školní třída

Žák si při nástupu do školy nemůže vybrat své spolužáky, složení třídy nezávisí na jeho volbě. Avšak každé dítě si chce ve třídě vydobýt přijatelnou pozici. Získání takové pozice je velice důležité pro jeho další rozvoj a pro udržení dobrého sebehodnocení, stejně jako pro jeho školní prospěch. Žák potřebuje být svými spolužáky akceptovaný a přijatelně hodnocený, ale ne vždy se to povede. Každá třída je rozdílná, má jiné klima, které může ovlivňovat pocity jednotlivců ve třídě.

Klima ve třídě by mělo být jednou za čas hodnoceno, aby bylo možné se zaměřit na to, co by bylo potřeba zlepšit. K výzkumu klimatu ve třídě lze používat běžné výzkumné postupy, které jsou pro tento výzkum určeny. „*Výzkum školního klimatu je důležité zaměřit na celé školní prostředí a pozorovat systém v celku s ohledem na všechny faktory (např. geografické, meteorologické, architektonické, lidské a mezilidské vztahy atd.) možného vlivu, jinak se mine cíl.*“²

2.1. Třída je skupina

Skupina je tvořena dvěma a více členy. Skupiny se tvoří díky nějakým společným zájmům, nebo jiným aktivitám, které spolu vykonávají. Členy skupiny spojuje vzájemná komunikace, společné zájmy, podobné myšlení. Skupinu můžeme dělit na malou, střední a velkou, na dobu trvání, jestli je dočasná či stálá. Rozdělujeme ji také podle vzniku, zdali vznikla přirozeně, z donucení, nebo dobrovolně. Velmi důležitou roli hraje vedení školy.

„*Školní třída je specifickou vrstevnickou skupinou, kde dítě získává roli spolužáka, jejímiž typickými znaky je souřadnost a nevýběrovost.*“³

---

² GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E., BŮŽEK, A. *Obecná pedagogika II.* 2.vydání. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X. str. 36.

³ VÁGNEROVÁ, M., KLÉGRVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících.* 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7. str. 501.

V případě třídy se může jednat o celou, relativně velkou skupinu spolužáků, ale i o menší skupinky, které se během pobytu ve škole tvoří. Klasickým znakem malé skupiny je komunikace mezi členy skupiny tváří v tvář (tzv. face to face). Členové se mezi sebou znají, většinou se jako malé skupiny považují do počtu 20 lidí.

Zajímavé je i složení třídy. Jaké věkové kategorie je, jaký je poměr dívek a chlapců ve třídě, jakého jsou vyznání a jaké jsou národnosti. Dnešní doba nabízí možnost všem dětem různé národnosti určité druhy pomoci. Jako například navíc hodiny češtiny pro děti to může být velice zajímavé v rámci toho, že se něco doví o jiných zemích či kulturách. Avšak pro dítě – cizince bývá začlenění do třídy obtížnější. V takových třídách může být vznikající šikana typu „Ty nejsi Čech a nemáš tady co dělat.“.

Děti jsou hodně ovlivňované nejen tím, co si myslí jejich rodiče, ale také tím, jak se jejich spolužáci chovají ve škole. Pro děti, které nejsou české národnosti, je velice těžké ve většině případech se začlenit do kolektivu, pokud špatně rozumí našemu jazyku je to pro ně obtížnější i proto, že mohou mít jiné způsoby dorozumívání. Proto velmi záleží na učiteli a jeho schopnostech, jak podporovat děti a napomáhat jim při vytváření kolektivu.

2.2. Vytváření podskupin ve třídě

Třída je skupina, která bývá rozdělena na podskupiny. Podskupiny dětí z jedné třídy vznikají na základě společného zájmu, společných aktivit, ale i vzájemných sympatií.

„Potřeba kontaktu a přijetí vrstevnickou skupinou je jednou z nejvýznamnějších potřeb dětí školního věku. V tomto období má vrstevnická skupina významný socializační vliv. Jejím typickým rysem je neinstitucionalizovanost, která připouští větší variabilitu v socializačním rozvoji.“⁴

---

⁴ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie dětství a dospívání. 1. dotisk druhého, rozšířeného a přepracovaného vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2153-1. str. 338.

Skupina dětem pomáhá v rozvoji osobnostních vlastností i různých kompetencí, na které většinou dospělí nekladou tak velký důraz. Děti si v rámci malých skupin vytvářejí i pravidla, které musí všichni její členové dodržovat. Pravidla se mohou měnit, jak v rámci celkového vývoje, tak i na základě její proměny- tj. když do ní přicházejí noví členové nebo odcházejí ti dřívější.

„Dětská skupina má tendenci ke značkování, labelingu (etiketizování osobností dětí i dospělých) svých spolužáků“⁵

Dítě si ve skupině rozvíjí svoje komunikační dovednosti při sdělování různých životních zkušeností, svých zážitků a poznatků, nebo se vyjadřuje k názorům ostatních. Děti se ve skupinách spolu učí nejen komunikovat, ale i spolupracovat a zvládat určité situace, které mohou nastat. Jedním z příkladů může být konfliktní situace, kdy se dítě, ale i celá skupina musí naučit, jak se s ní vyrovnat a jak se za těchto okolností zachovat. I v malých skupinách dochází k diferenciaci vnitřních vztahů a různí jedinci zde získávají různé postavení. Někteří se stanou vůdci dané skupiny, které ostatní následují a obdivují, jiní mohou být žádanými členy a někdo zde může být pouze trpěný.

Zkušenost se začleněním do skupiny je pro žáka velice důležitá i do budoucnosti. Tvoří předpoklad pro vznik dalších různorodých přátelství ať už mezi spolužáky či jinými lidmi. Skupiny pomáhají dítěti, aby se naučilo, jak navazovat hlubší přátelství a jak si je uchovat.

---

⁵ VÁGNEROVÁ, M., KLÉGROVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7. str. 501.

2.3. Co charakterizuje skupinu

2.3.1. Koheze skupiny

Jakoukoli skupinu, tedy i školní třídu charakterizuje míra její koheze. To znamená, zda její členové drží při sobě a vzájemně se podporují. Skupinu spojuje sympatie, empatie, společný humor, přátelská atmosféra, uspokojování vzájemných potřeb a také příznivé klima. Když je skupina či třída dobře stmelená rozumí si a navzájem si všichni pomáhají, tak to má na všechny její členy pozitivní vliv. Ale i koheze může mít své negativní aspekty. Například, v tom, že žáci společně vzdorují svému učiteli. Tyto případy mají své vlastní řešení.

V rámci skupiny mohou vznikat různé formy sociální interakce:

- a) koakce – vzniká například při společných aktivitách, na kterých pracují nezávisle, nesoutěží spolu ani nemají mezi sebou konflikt a zároveň spolu ani nespolupracují.
- b) kooperace – je situace, kdy spolu lidé ve skupině spolupracují na dokončení či dosažení svého společného cíle.
- c) rivalita a soutěžení – rivalita vzniká, pokud dítě chce být lepší než ten druhý, už může docházet i k ponížení toho druhého. Ve skupině se rivalita může na počátku projevit jako nevinné soutěžení. Ačkoli soutěžení má dvě formy. Jedna forma je chtít vyhrát nějakou soutěž (např. běžecká soutěž), ale druhá je soupeření o dosažení lepších výsledků a větší oblíbenosti. Ale zdravé a nepřehnané soutěžení může skupinu posouvat.

Expanzivnost skupiny je tendence k rozšiřování skupiny o nové členy. Takto se z malé skupiny může postupem času stát velká skupina.

2.3.2. Sociální postavení ve skupině

Členové skupiny, v tomto případě školní třídy, mohou získat různé pozice:

- **Postavení neformálního vůdce** – je to buď vůdce celé třídy, nebo dílčí skupiny. Tyto děti mohou vykazovat několik povahových rysů. Musí něčím imponovat a musí si umět získat ostatní, ale zároveň musí být dostatečně dominantní. Dokážou být i zlé, ale ostatní je obdivují pro jejich sebevědomí, sebedůvěru a odvahu.
- **Pozice hvězdy** – hvězdou třídy se stává žák, který má sympatie ostatních. Každý by s ním chtěl být kamarád, v domnění, že to zlepší i jeho postavení, ale i proto, že jim „hvězda třídy“ přijde prostě zábavná, a proto ji obdivují.
- **Pozice přijatelného spolužáka** – to jsou děti, které nedisponují nijakou zvláštní oblíbeností, ale ani nejsou neoblíbení. Jsou to průměrní spolužáci, kteří dokážou vyjít téměř s každým, a jsou pro ostatní přijatelné.
- **Pozice neoblíbeného, odmítaného a přehlíženého** – jsou žáci, kteří jsou nějakým způsobem odlišní než ostatní, bývají pro mnohé nepřijatelní, a proto se s nimi nikdo nebaví.

Negativní působení skupiny – vznik šikany. Skupina může mít i negativní vliv. Většina dětí má potřebu někam patřit a je ochotna pro to udělat i leccos co je jim nepříjemné, a o čem vědí, že se to nemá. (např. začít kouřit, krást, někoho mlátit). V těchto případech se dítě může ve skupině chovat jinak, skupina mu může vnutit určitou roli, se kterou se plně neztotožňuje. Může na něj mít i takový vliv, že začne tohle chování považovat za správné a pokračuje v něm i mimo školu. Jedním z negativních projevů bývá i šikana.

„Pojem „šikana“ označuje určitý typ agresivního jednání, které probíhá za specifických podmínek (Říčan, 2003, Salmivalli et al., 1996, Čermák, 1998), a tak nelze opominout její nadřazený pojem, agresi.“⁶

---

⁶ JANOŠOVÁ, P., KOLLEROVÁ, L., ZÁBRODSKÁ, K., KRESSA, J., DĚDOVÁ, M. *Psychologie školní šikany*. 1. vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-2992-3. str. 25.

Šikana se může projevovat různými způsoby. Šikana je opakované násilí jednoho dítěte či skupiny vůči jinému dítěti či skupině. Pod šikanu spadá fyzické násilí, poškozování věcí druhé osoby, vydírání, krádeže, ale i slovní útoky, například pomluvy, nadávky, ponižování či vyhrožování. V nejhorším případě může mít i sexuální formu, která se naštěstí u dětí tak často neobjevuje. Ve škole jde převážně o šikanu fyzickou a slovní. Nedá se určit která z nich je horší, ale obě jsou pro oběť velmi stresující. Ve školách můžeme velmi často narazit na kyberšikanu, která je teď velmi častá díky sociálním sítím.

Pro školy byla šikana definována metodickým pokynem ministerstva školství jako:

„Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvlášť zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Cílem stávajícího materiálu je poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace především k samotnému řešení tohoto vysoce rizikového chování.“⁷

Velice často se stává, že dospělý člověk nepozná, že je nějaké dítě šikanované. Děti se bojí říct o pomoc, neřeknou, kdo jim ubližuje a raději se nechávají šikanovat dál. Mají strach, že pokud by něco řekly, tak jim hrozí ještě větší útrapy a výsměch za „žalování“. Každé dítě, které prošlo šikanou si bude takové zážitky pamatovat a může mít problémy i v budoucích letech, které stráví ve škole.

V současné době neexistuje právní předpis, který by se zabýval šikanou mezi dětmi. Informovanost o šikaně velice vzrostla, lidé o ní mnohem více informací, než měli dříve. Učitelé mohou vzniku šikany předejít, pokud se dětem opravdu věnují, získávají jejich důvěru, mluví s nimi o tom, co je šikana a snaží se jim pomáhat v jejich socializaci ve třídě. Důležité je vytvoření bezpečného prostředí, vzájemné důvěry i třídní kolektiv, by to neměl dopustit.

---

⁷ MŠMT ROZŠÍŘILO OPATŘENÍ K ŘEŠENÍ ŠIKANY A KYBERŠIKANY [online]. 2016 [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>

Když k šikaně dojde, je důležité vědět, jak k ní přistupovat, jak se chovat a hlavně jakým způsobem ji řešit. Pro dítě je důležité, aby vědělo, že v jakémkoli případě mu někdo pomůže. Potřebuje vědět, že se má komu „vypovídat“. Pokud dítě cítí podporu ze strany ostatních lidí a hlavně pedagogů, je o pro něj dobrý začátek pro případné zvládnutí šikany. Aktéři šikany mohou takto jednat krátkodobě či dlouhodobě.

„Dítě, které začne se šikanou, v tom velmi často pokračuje, a to i v jiném prostředí.“⁸

To znamená, že v případě, když dítě změní školu a pozná nové spolužáky, hrozí mu, že začne někoho znova šikanovat. Aktéři šikany jsou většinou fyzicky zdatní, obratní, labilní zejména chlapci, ale není tomu vždy tak. Tělesnou zdatnost může dostatečně vyvážit inteligence, která je spojená s krutostí a bezohledností, při té příležitosti může aktér šikany kolem sebe shromáždit skupinu, proti níž nemají druzí „šanci“. Existuje i možnost, že aktér šikany, ji pouze teoreticky připraví, ale sám se jí vůbec nezúčastní.

Velkým mýtem je představa, že většina agresorů jsou děti, které mají problémy a šikanou si je kompenzují. Vždycky tomu tak být nemusí. Takových dětí je malé procento. Díky výzkumu bylo dokázáno, že většina agresorů jsou děti, které jsou sebejisté a neúzkostné. I když u několika z nich by se určitě našly problémy při jejich výchově, díky nimž by se dítě mohlo stát tím čím je, tudíž agresorem. *„Pro šikanující děti je typická touha dominovat, ovládat druhé, bezohledně se prosazovat.“⁹* Je nutné podotknout, že každý agresor nemusí být aktérem šikany.

---

⁸ ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1.vydání. Praha: Portál. 1995. ISBN 80-7178-049-9. str.31

⁹ ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. 1.vydání. Praha: Portál. 1995. ISBN 80-7178-049-9. str.32

2.3.3. Sociální status

Sociální status charakterizuje pozici v sociální struktuře. Sociální status vymezuje práva a povinnosti jedince, jak se má vůči ostatním chovat a zároveň se formují očekávání, která k němu mají ostatní v různých situacích, které mohou nastat. V dnešní době je sociální status ovlivněn několika faktory. Zejména vzděláním, příjmem, zaměstnáním, vlastnictvím, postavením ve společnosti a jakou váhu má slovo daného člověka a další různé faktory. Každý člověk, ale může mít jiné měřítko na posuzování sociálního statusu.

Sociální status může mít různý původ. Může být vrozený, připsaný (askriptivní) a získaný.

Vrozený sociální status - je založený na našich tělesných i psychických vlastnostech, které nemůžeme zásadně změnit. Jedná se o inteligenci, krásu, postavu a veškeré tělesné dispozice.

Askriptivní sociální status – to je postavení přidělené společností. Může jím být například šlechtický titul či dědictví. Sociální dědictví může zvýhodňovat i nezvýhodňovat jeho nositele, přičemž je nositel prakticky nemůže ovlivnit.

Získaný sociální status – je to výsledek našeho celoživotního snažení, to o co jsme dlouho usilovali. Odvíjí se to od toho, co všechno jsme se díky naší vůli naučili a čeho jsme dosáhli. Tím může být i získaná pozice ve třídě. I když ji samozřejmě budou ovlivňovat i vrozené charakteristiky.

Jedno z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují dítě je sociokulturní prostředí, ve kterém se dítě nachází.

3. Sociokulturní prostředí a jeho význam

Sociokulturní prostředí ovlivňuje socializaci dítěte. Jejím primárním činitelem je rodina.

Rodina:

„V rodině probíhá primární socializace – realizuje se v ní skrze intimní vztahy s matkou a dalšími členy rodinného jádra první kontakt dítěte se společností a kulturou. Rodina tím, jak s dítětem jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou vytváří oporu pro jeho vývoj, jakou citlivostí je zahrnuje, mu zprostředkovává zvládnání základních vzorců sociokulturního chování a myšlení. A díky nim dítě rozvíjí své vztahy, k sobě samému, druhým lidem, širšímu sociálnímu okolí, k věcem a úkolům.“¹⁰

Rodina je nejvýznamnějším sociálním prostředím nejenom v dětském věku. Rodina by se měla snažit o rozvoj osobnosti dítěte a vytvářet v něm pocit bezpečí. Rodina je i ve školním období pro děti základním životním prostředím. Každé dítě se chová podle toho, jak je doma vychováváno a jaké hodnoty zde získává.

„Žákovi/studentovi tedy nelze dost dobře porozumět, nelze se v něm s porozuměním vyznat, nelze být v práci s ním patřičně adresný, nevidíme-li jej v kontextu rodiny, na pozadí rodinného života, do kterého zcela organicky přináleží.“¹¹

Výchova v rodině zásadním způsobem ovlivňuje vývoj dítěte. Výchova je záměrná a má svůj cíl. Důležité je, aby se dítě během výchovy dozvědělo nejenom jak se má chovat, ale i proč, jaké je, musí se naučit poznat sebe samu. Jakou má povahu, co má rádo, a co ho inspiruje. _____

¹⁰ HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. 2.přepřacované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2015. ISBN 978-80-247-4674-6. str. 198.

¹¹ HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. 2.přepřacované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing a.s. 2015. ISBN 978-80-247-4674-6. str. 199.

Musí pochopit, jak fungují různé systémy a za jakých okolností bude v různých skupinách akceptováno. Dalším důležitým aspektem výchovy je podpora rozvoje dovednosti pracovat s informacemi, které se dítěti dostávají. Jedním z nejtěžších úkolů pro dítě je rozvíjet samo sebe.

Dítě se učí přijímat zpětnou vazbu, kterou mu poskytují nejenom rodiče, ale i učitelé, spolužáci, kamarádi a jeho okolí. Díky zpětné vazbě je dítě schopno se naučit, jak určité chování funguje, zda je akceptováno nebo odmítáno. Zpětná vazba, kterou dítěti poskytují dospělí, by měla být diferencovaná, dítě nesmí být pouze kritizováno. Když dítě je chváleno, musí se naučit chválit i ostatní a respektovat jejich práva. To znamená naučit se rozumět ostatním a naučit se jednat tak jak by si přálo, aby se ostatní chovali k němu. Je to velice důležité pro jeho rozvoj, a hlavně pro jeho budoucnost, kdy bude v kontaktu s dospělými lidmi.

Důležité je nejenom to, jak rodiče svoje dítě vychovávají, ale také v jakém prostředí. Je možné zpozorovat rozdíl mezi dětmi, které jsou vychovávány na vesnici a dětmi, které žijí ve městě. Jak jsou vybavené jejich dětské pokoje, zdali mají společný pokoj se sourozencem, jestli mají hodně hraček nebo skoro žádné.

Dítě musí mít svůj prostor, kde vykonává své činnosti, mělo by mít i svůj psací stůl, kde si může psát domácí úkoly, číst knihy nebo kreslit obrázky. Nebo jestli má dítě nějakého svého domácího mazlíčka. Většina dětí dostává nějaké zvíře, nejen pro to, že si to přáli, ale i proto, aby se naučilo zodpovědnosti.

Jedním z problémů dnešní doby je, že rodiče hodně pracují a nemají na své děti tolik času kolik by chtěli. Objevuje se také veliké procento dětí, kteří pocházejí z rozvedených rodin, což je velice ovlivňuje nejen v dětství, ale i do budoucnosti, kdy má i v dospělosti vzpomínky na své dětství, a především na své rodiče. V dnešní době jsou, ale tyto těžší vztahy rodičů a jejich chování už tak známy, že většina učitelů umí s touto problematikou pracovat.

4. Učitel

„Termínem učitele označujeme člověka, který soustavně odborně vzdělává a vychovává děti, mládež nebo dospělé. „¹²

Dříve si lidé mysleli, že hlavním aktérem, který má vytvořit příznivé klima ve třídě je právě učitel. Pokud je učitel unavený a podrážděný, odráží se to na jeho výuce, a tudíž to má jiný dopad na děti, než když má dobrou náladu a je čilý. Některé chování dětí či jejich projevy jsou odrazem chování jejich učitele, aniž by si to sám učitel uvědomoval.

Učitel je významným aktérem výchovného procesu. Má několik důležitých úkolů, musí u žáků pomáhat s rozvojem rozumového, tělesného a citového rozvoje. Úplně prvními učiteli a vychovateli jsou rodiče dětí. Podle J. Locka vychovatelé a učitelé museli mít velkou soudnost, umírněnost, obezřetnost a starostlivost. S těmito vlastnosti se, ale každý nerodí.

K. H. Borovský se v jednom článku zabývá postavením učitele ve společnosti. Napsal *„Mnohý učitel má jen 100 zlatých na rok, ale za to má mít více rozumu než celá ves dohromady.“¹³*

J. A. Komenský přirovnal učitele ke Slunci, protože na něm závisí celý život školy. A že dobrý učitel nikdy nesmí odmítnout příležitost, kdy má žáky něco dobrého a užitečného naučit. Podle A. Diesterwega je každý škola, která se nazývá dobrou školou, závislá na dobrém, vzdělaném a společensky uznávaném učiteli.

---

¹² GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. Obecná pedagogika I. 1.vydání. Olomouc: Hanex. 1998. ISBN 80-85783-20-7. str. 164

¹³ GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. Obecná pedagogika I. 1.vydání. Olomouc: Hanex. 1998. ISBN 80-85783-20-7. str. 165.

Učitelé musí podle něho nejenom pracovat na sobě, ale především hlavně rozvíjet a vzdělávat své okolí neboli děti, které učí. Vzdělávání a vychovávání dětí není práce, ale je to životní poslání. Vyučující by měl v dětech vyvolávat touhu po vědění, po rozlišení dobra a zlu, po vědách, historii, kultuře a jiných. Právě A. Diesterweg bojoval za učitele, aby měli lepší postavení ve společnosti.

Na začátku 20. století se rozvinulo reformní hnutí, které vyžadovalo, aby učitel především vycházel z potřeb dítěte. Jednalo se o to, aby dítě cítilo vůči učiteli přirozenou autoritu a nemělo by k němu tak velký odstup, jaký běžný v 19. století. Vztah mezi učitelem a dítětem měl být založen na lásce k dítěti. Díky všem těmto činitelům, bylo možné vytvořit místo, kde se dítě cítí bezpečně a dobře, díky tomu je zbaven ze strachu z náhlých neočekávaných obrátů a popřípadě trestů.

Na výchovu dětí působí mnoho činitelů. Počínaje rodiči, škola, kamarádi, místo, kde bydlí, okolí, internet, televize, náhodní lidé, s kterými se potkají, ale i média. Ale úplně nejdůležitější a také s největší vlivem hned po rodině je učitel, který také velice působí na výchovu dítěte. Učitel s dítětem tráví hodně času každý den, kromě víkendů. Podle K.D. Ušinskijeho se vše zakládá na učitelově osobnosti.

V dnešní době, ve které hrají značnou roli elektronické vymoženosti (počítač, telefon, tablety), se snižuje úloha učitelů jako hlavních pramenů informací pro žáky. Učitelé proto musí mnohem více a bedlivěji sledovat dnešní rozvoj komunikačních systémů, aby s žáky mohl udržet krok a být jim stále jedním z nejhlavnějších informátorů a aby byli schopni reagovat na veškeré dotazy a poznámky žáků.

Na druhé straně roste význam učitele jako iniciátora mnoha činností žáků. Učitel usměrňuje žáky, kde mají hledat informace, jaké mají možnosti, směřuje tím ke splnění jejich cílů a cílů, které sám učitel určuje. Podle S. Hessena by učitel měl mít schopnost dětem látku vyložit tak, aby ji co nejvíce pochopily a co nejlépe se jim vstřípila do paměti.

Učitel by měl mít dobré znalosti z pedagogiky a psychologie. Je nutné, aby učitel měl nejenom teoretické znalosti, ale i zažité praktické zkušenosti. Učitel musí umět tyto dvě věci propojit. Učitel musí umět nejen své žáky učit, ale musí mít pochopení pro ně a umět se do nich vcítit.

Učitelova osobnost prochází celý život nějakým vývojem. Jeho počátek je spojen s rodinným prostředím a výchovou, kde budoucí učitel získává lásku k druhým lidem a také k práci. Samozřejmě jeho vývoj probíhá i během povinné školní docházky, poté na střední škole i na vysoké škole. Největší vliv má však pro budoucího učitele jeho samostatná pedagogická činnost a další sebevzdělávání díky nimž si vytváří vlastní pedagogické a metodické dovednosti.

S odstupem času děti poznávají, že učitelovo chování je také rozdílné při vyučování a o přestávkách. Pokud učitel s nimi tráví hodně času a zapojuje je do výuky jako kolektiv, vzniká mezi dětmi a jejich učitelem pevná vazba. Děti poté mají pocit, že je jejich učitel i jejich přítelem, což v některých případech může být velice vhodné, pokud se dějí nějaké problémy, tak dítě má pud jít za ním a popovídat si s ním o tom, protože má k němu důvěru.

Ne vždycky velmi přívětivý přístup učitelů k dětem má ale dobrý dopad. Děti mohou pak zapomínat na to, že je to především jejich učitel, a ne kamarád jako například spolusedící v lavici. Takový přístup může vést k celkové ztrátě učitelovy autority. Proto je důležité a je to také velmi těžké, aby učitel byl nejen pedagogem, který děti vzdělává a má přirozenou autoritu, ale i přítelem, kterého děti budou mít rádi a budou mít v něm důvěru.

Učitel musí být vzdělaný, musí být citlivý a umět se žáky komunikovat, pomáhat jim rozvíjet jejich mozkové kapacity, připravit je do života, naučit je základním dovednostem a poté jejich schopnosti a dovednosti rozšiřovat. Učitel má být nejen člověk, který děti vyučuje, ale musí být i jejich přítelem. Nejvíce může učitel děti naučit v případě, kdy si ho děti váží, naslouchají mu a zároveň je pro ně přirozená autorita, která žáky neděsí. Taký učitel přispívá k vytváření pozitivního klimatu ve třídě. Být učitelem je poslání a je to práce, při které se celý život musí člověk vzdělávat a spojuje své vzdělání, poznatky a dovednosti v praxi.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké klima převládá ve třídě u žáků na prvním stupni základní školy. Zaměřila jsem se i na vzájemné hodnocení dětí ve třídě, které dítě považují za nejsilnější či nejslabší článek kolektivu a jak jejich kolektiv funguje. Zajímalo mě, zdali děti jsou schopné napsat, kdo jim je nejvíce sympatický, koho naopak nemají moc rádi, nebo jestli někdo někomu ubližuje.

6. Použitá metoda

Pro své šetření jsem použila dotazník a sociogram (viz příloha). Obě metody jsem zadala žákům čtvrté a páté třídy Základní školy Tomáše Garyka Masaryka v Ruzyni. Poprvé jsem je zadávala před Vánoci a následně jsem zopakovala svůj výzkum o tři měsíce později, abych zjistila, jestli se něco nezměnilo. První výzkum byl anonymní, při druhém se již žáci museli podepsat. Na vyplnění dotazníků a sociogramů měli žáci neomezený čas.

Dotazník byl vytvořen na základě kombinace Dotazníků sociální akceptace J. Juháše (1990) a dotazníku B-4 R. Brauna (2000). Důvodem úpravy byla potřeba přizpůsobit otázky možnostem dětí středního školního věku.

7. Provedení výzkumu

Výzkum měl dvě fáze. První fázi výzkumu jsem prováděla na začátku prosince 2016, čtvrtou vyučovací hodinu v páté třídě a pátou vyučovací hodinu ve čtvrté třídě Základní školy TGM v Ruzyni. Školu jsem navštívila po předchozí domluvě s ředitelkou školy a zároveň po domluvě s oběma třídními učitelkami.

V páté třídě bylo při prvním výzkumu přítomno z celkového počtu 26 dětí 23. Ve čtvrté třídě bylo z celkového počtu 30 dětí 27. Žáci jsou ve věku mezi 9–11 let. Všechny žáky jsem dopředu seznámila s cílem mé práce a upozornila je na to, že první kolo výzkumu je zcela anonymní a že jediný kdo jejich dotazníky a sociogramy uvidí, jsem já. Třídě jsem poskytla neomezený čas na vypracování.

Druhé kolo mého výzkumu jsem uskutečnila o tři měsíce později. V druhém kole bylo přítomno v páté třídě 23 dětí z celkového počtu 26. S tím že po mém prvním výzkumu jedno dítě přestoupilo na jinou školu, ale místo něho přišel nový žák. Ve čtvrté třídě bylo přítomno 22 dětí z celkového počtu 30. Žáci byli tentokrát upozorněni na to, že práce již není anonymní, ale že ji stále budu číst jenom já. Opět jsem jim zopakovala svůj cíl mého výzkumu.

Po skončení druhé fáze výzkumu jsem se žáků zeptala, jak se u toho cítili a jestli pochopili, proč jsem tento výzkum prováděla. Žáci mi řekli, že ještě nikdy tímto výzkumem neprošli a nikdy jim nebyly pokládány podobné dotazy.

8. Charakteristika zkoumaných skupin

4.A

Třída 4.A se nachází na hlavní budově základní školy. V hlavní budově se nachází druhý stupeň, ale jelikož je velký nárůst dětí, musela se i tato třída již přesunout do hlavní budovy. Jejich třídní učitelkou je Mgr. Ivana Majerčíková. Ve třídě se nachází dohromady třicet dětí z toho je 14 chlapců a 16 dívek.

Lavice mají seřazené do řad po třech a sedí střídavě kluk a holka. Třídu mají vyzdobenou svými vlastními výtvary. Stůl třídní učitelky je u okna a hned za ním je projektor, na kterém děti mohou názorně vidět materiály k látce, kterou v tu chvíli probírají. U dveří se nachází klavír a lavice s počítačem. V zadní části třídy mají děti koberec, na který mohou jít pouze bez bot. Mají ta uložené kufříky na výtvarnou výchovu, knihy a umyvadlo na mytí rukou. Třída je velká, prostorná a velmi dobře osvětlená.

5.A

Třída 5.A se nachází ob dvě třídy od 4.A. tudíž je také v hlavní budově v prvním patře. Jejich třídní učitelkou je Mgr. Tereza Suchanová. V její třídě je 26 dětí, kde převážně jsou chlapci, kterých je 19 a 7 dívek.

Lavice mají seřazené do tří řad po jedné lavici, s tím že zasedací pořádek upravila přímo třídní učitelka podle chování dětí. I tato třída je vyzdobena výtvary dětí a vlastní svůj projektor a počítač. Třídní učitelka má svůj stůl také u okna a vedle něho se nachází pomocná lavice, která se používá na odkládání různých materiálů. V zadní části mají děti také koberec, knihy i své kufříky na výtvarnou výchovu. Třída je stejně stavěná i velikostí i osvětlením jako třída 4.A.

Tabulka č.1 Počet dětí ve třídě

4.A	Počet dětí
Dívky	16
Chlapci	14
Celkový počet	30

5.A	Počet dětí
Dívky	7
Chlapci	19
Celkový počet	26

9. Vyhodnocení výsledků výzkumu

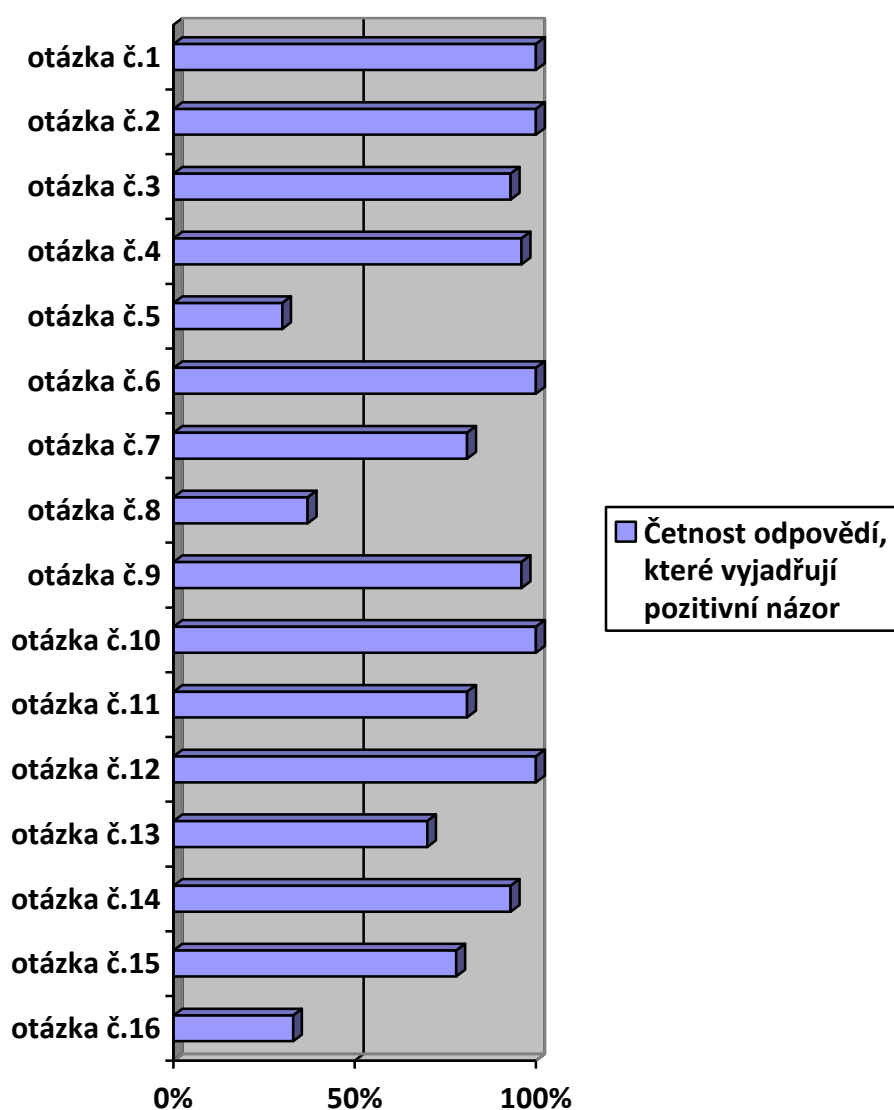
Všechny dotazníky a sociogramy jsem rozdělila podle tříd, poté jsem je všechny pozorně přečetla a postupně vyhodnotila. Dotazníky jsem vyhodnotila pomocí tabulek, kde jsou znázorněny odpovědi.

Dotazník byl velice jednoduchý, nabízel pouze odpovědi na ano a ne. Otázky byly napsané velice srozumitelně a jednoduše. Odpovědi v dotazníku vyjadřují souhlas nebo nesouhlas s určitým tvrzením a jsou hodnoceny buď 2 body nebo 0. Maximální počet bodů je 32. Nejvyšší počet bodů znamená to nejpřívětivější klima, které může ve třídě být.

Sociogram se skládal ze 7 otázek. Na každou otázku mohli děti odpovědět maximálně tři jména, ale mohli napsat i méně. Alespoň jedno jméno bylo povinné. Hodnocením sociogramu byl součet pozitivních hlasů a posouzení negativních hlasů, které každé dítě dostalo. Při součtu všech hlasů jsem vytvořila barevně znázorněný graf, který poukazuje na nejoblíbenější děti ve třídě, nejvíce odmítané děti a přehlížené děti ve třídě.

9.1. První fáze výzkumu

Graf č.1 Výsledky dotazníků hodnocení klimatu třídy ve 4.A

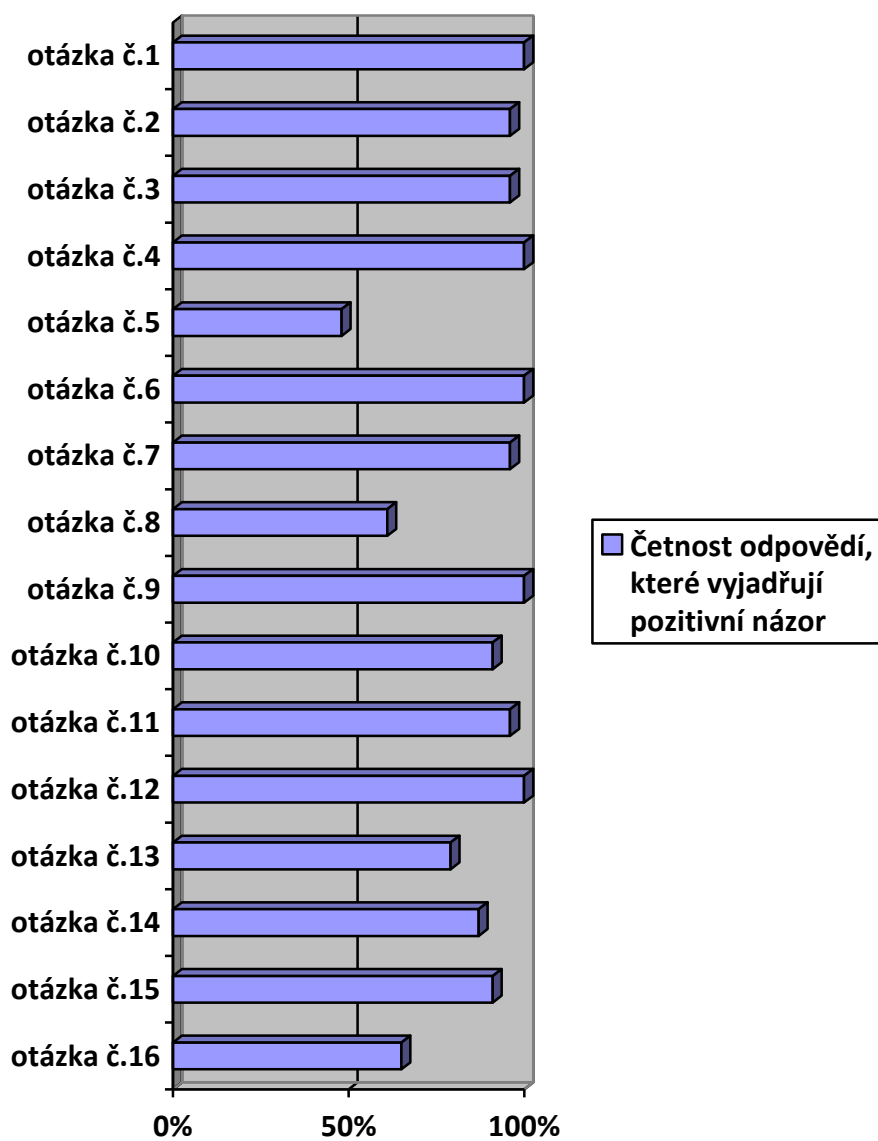

Tabulka č. 2 Výsledné hodnocení dotazníku u 4.A

Odpovědi	Četnost odpovědí
32 bodů	4
30 bodů	3
28 bodů	5
26 bodů	3
24 bodů	3
22 bodů	2
20 bodů	6

Děti v souhrnu nejméně souhlasily s tvrzením č.5, kde poukazují na možnou přítomnost problému s chováním nějakého spolužáka, který se nechová podle jejich představ. Dále děti poukazují na tvrzení č.8, kde děti říkají, že si s některými spolužáky nerozumí. U tvrzení č. 16 děti upozornily na větší četnost hádek ve třídě.

Graf č.2 Výsledky dotazníku hodnocení klimatu třídy 5.A

Tabulka č.3 Výsledné hodnocení dotazníku u 5.A

Odpovědi	Četnost dětí
32 bodů	5
30 bodů	6
28 bodů0	4
26 bodů	5
24 bodů	1
20 bodů	1
16 bodů	1

Děti v souhrnu nejméně souhlasily s tvrzením č.5 kde poukazují na nespokojenost s chováním některých spolužáků, dále s tvrzením č. 8 a 13, kde děti říkají, že si s některými spolužáky nerozumí a že je tam spolužák, který se k nim nechová dobře. Tvrzení č.16 nám poukazuje na časté hádky ve třídě.

Výsledky sociogramu

Sociogram má za úkol ukázat, jakou pozici přičítají určitému dítěti jeho spolužáci, ať už by šlo o to, které dítě považují za nejvíce utiskované, které dítě za největšího „šáška“, či vůdce skupiny atd. Sociogram byl rozdělen na dvě fáze. První fáze výzkumu proběhla v prosinci a druhá o tři měsíce později. Je to znázornění společenských vztahů ve třídě. Díky sociogramu se dá odhalit i šikana. Děti měly za úkol ke každé otázce napsat minimálně jedno jméno a nejvíce mohly napsat tři jména. Měly napsat celé jméno i příjmení.

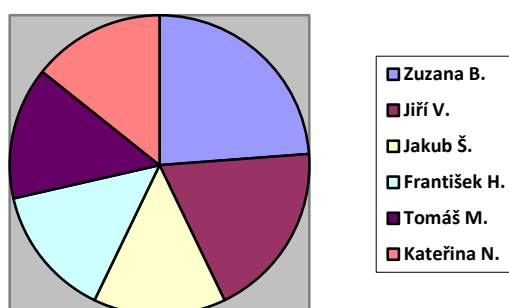
Vyhodnocení 1. fáze sociogramu u 4.A

Otázka č.1

- Napiš, kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejsympatičtější.

Nejčastější byla považována za nejsympatičtější Zuzana B., kterou zvolila většina třídy a za ní se umístil Jiří V.

Graf č. 3 Nejsympatičtější děti

Otázka č.2

-Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejprotivnější.

Nejčastěji byly za nejprotivnější označeny čtyři děti, Anetu L., Leilu G., Ondřeje B. a Daniela H.

Otázka č.3

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček by ti pomohl, kdybys to potřeboval.

Za nejvíce nápomocné děti označily Zuzanu B., Elišku V. a Filipa Š.

Otázka č.4

- Koho ze spolužáků nebo spolužaček bys ve třídě nechtěl.

Děti zvolily Dana H., Anetu L. a Leilu G.

Otázka č.5

- S kým ze spolužáků nebo spolužaček je největší zábava.

Podle dětí je největší zábava s Jiřím V. a Zuzanou B.

Otázka č.6

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je se všemi kamarád.

Za nejvíce kamarádkého děti označily Zuzanu B. a Filipa Š.

Otázka č.7

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček nemá žádného kamaráda.

Děti odpověděly, že všichni mají nějakého kamaráda až na Leilu G.

Graf č.4 Sociogram ve třídě 4.A

Vysvětlivky sociogramu

**Největší
oblíbenec**

Velmi oblíbení

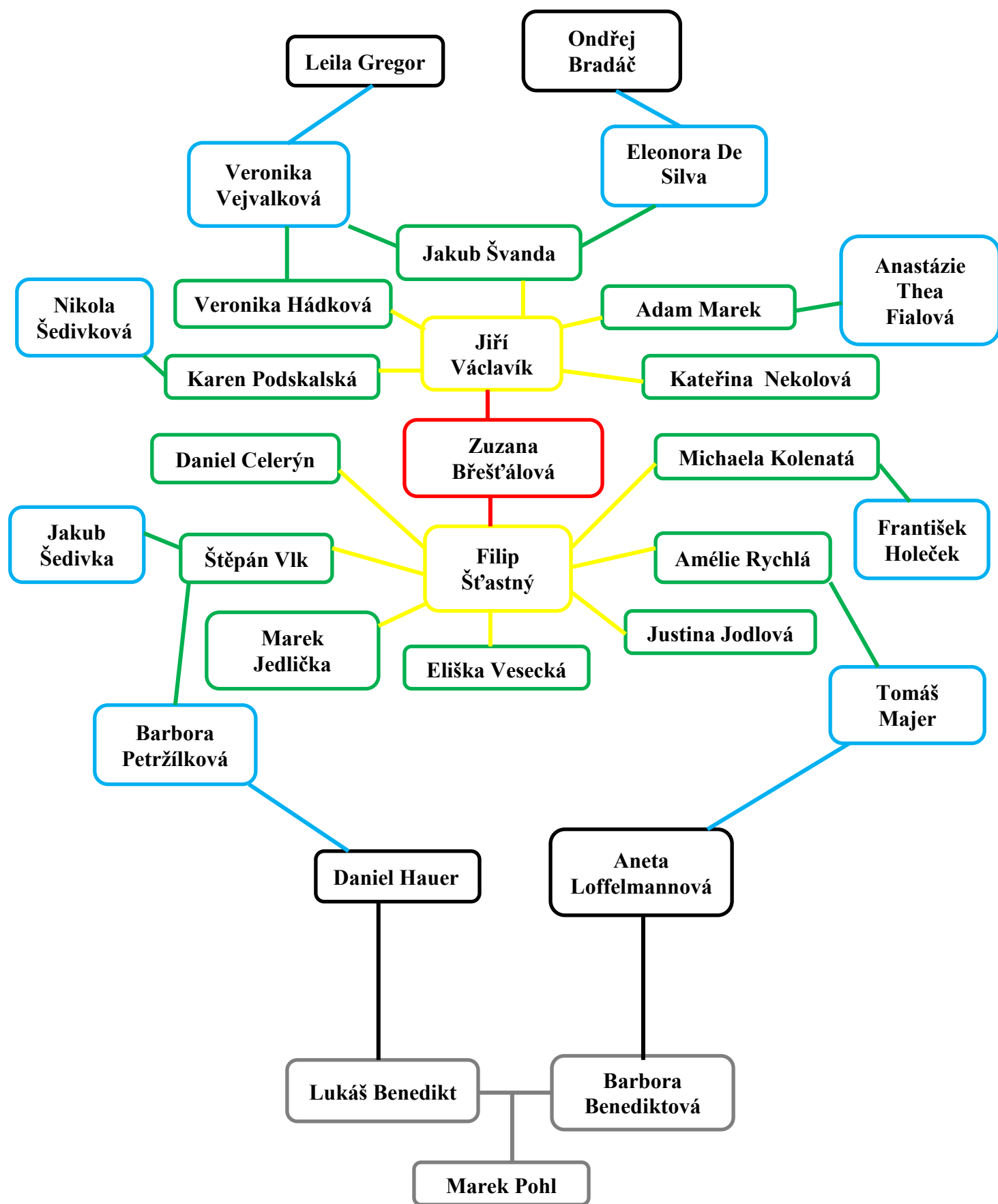
**Průměrně
oblíbení**

Průměrní

Neoblíbení

Přehlížené děti

Sociogram 4.A

Tabulka č.4 Míra četnosti pozitivního a negativního hodnocení sociogramu ve 4.A

	Četnost pozitivních odpovědí	Četnost negativních odpovědí
Lukáš B.		1
Ondřej B.		11
Zuzana B.	28	
Daniel C.	4	
Eleonora De S.	3	
Thea A. F.	3	
Leila G.	2	13
Veronika H.	4	1
Daniel H.	4	11
František H.	4	
Marek J.	5	
Justina J.	7	
Michaela K.	4	
Aneta L.	4	13
Tomáš M.	3	1
Adam M.	5	
Kateřina N.	6	1
Barbora P.	2	
Karen P.	4	1
Amélie R.	8	
Jakub Š.	4	
Nikola Š.	1	
Filip Š.	14	2
Jakub Š.	5	
Jiří V.	12	
Veronika V.	2	
Eliška V.	9	1
Štěpán V.	5	

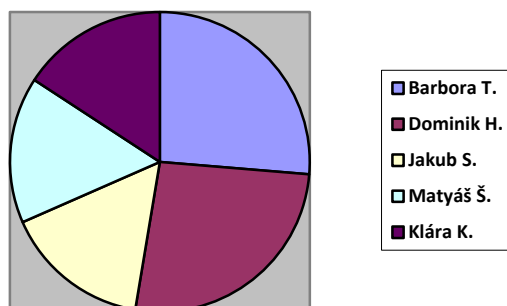
Vyhodnocení 1. fáze sociogramu v 5.A

Otázka č.1

- Napiš, kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejsympatičtější.

Za nejsympatičtější děti zvolily Barboru T. a Dominika H.

Graf č. 4 Nejsympatičtější děti

Otázka č.2

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejprotivnější.

Za nejprotivnější byla označena Miloslava T. a poté Ondřej H.

Otázka č.3

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček by ti pomohl, kdybys to potřeboval.

Děti nejvíce zmínily Dominika H., Davida Š. a Barboru T.

Otázka č.4

- Koho ze spolužáků nebo spolužaček bys ve třídě nechtěl.

U této otázky byla téměř jednohlasně zvolena Miloslava T.

Otázka č.5

- S kým ze spolužáků nebo spolužaček je největší zábava.

Děti zvolily se stejným počtem hlasů Davida Š. a Filipa B. Poté Kristiana Di S. a Jakuba H.

Otázka č.6

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je se všemi kamarád.

Za nejvíce kamarádského děti zvolily Matyáše Š. a Dominika H.

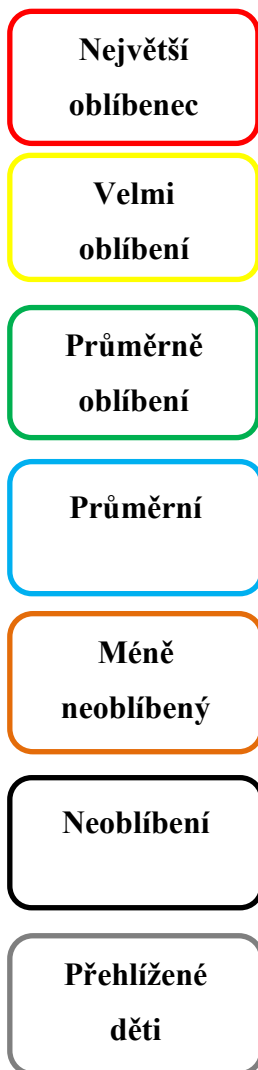
Otázka č.7

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček nemá žádného kamaráda.

Děti s největším počtem hlasů zvolili Miloslavu T. a poté psali, že všichni mají nějaké kamarády.

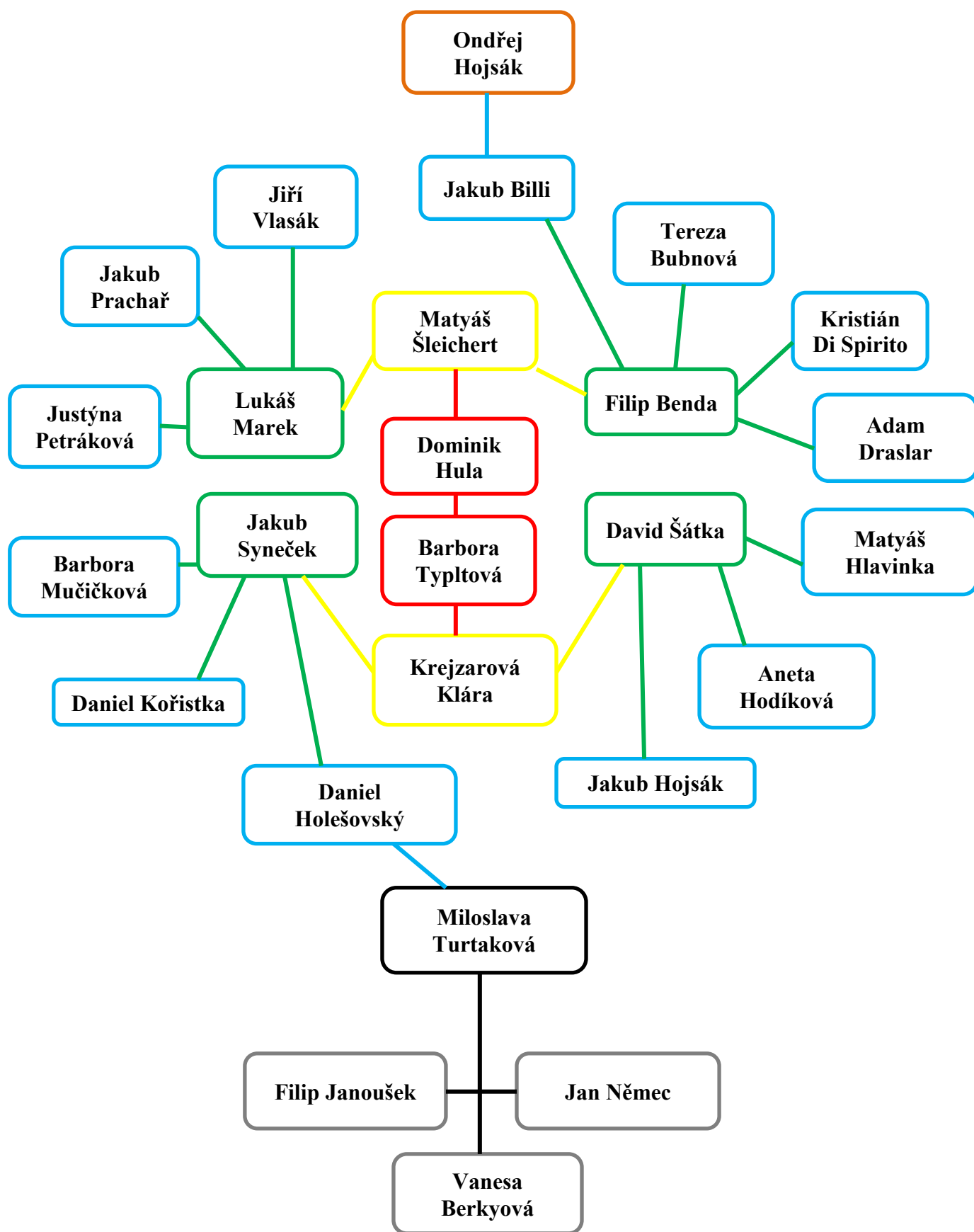
Graf č. 5 Sociogram ve třídě 5.A

Vysvětlivky sociogramu

Sociogram 5.A

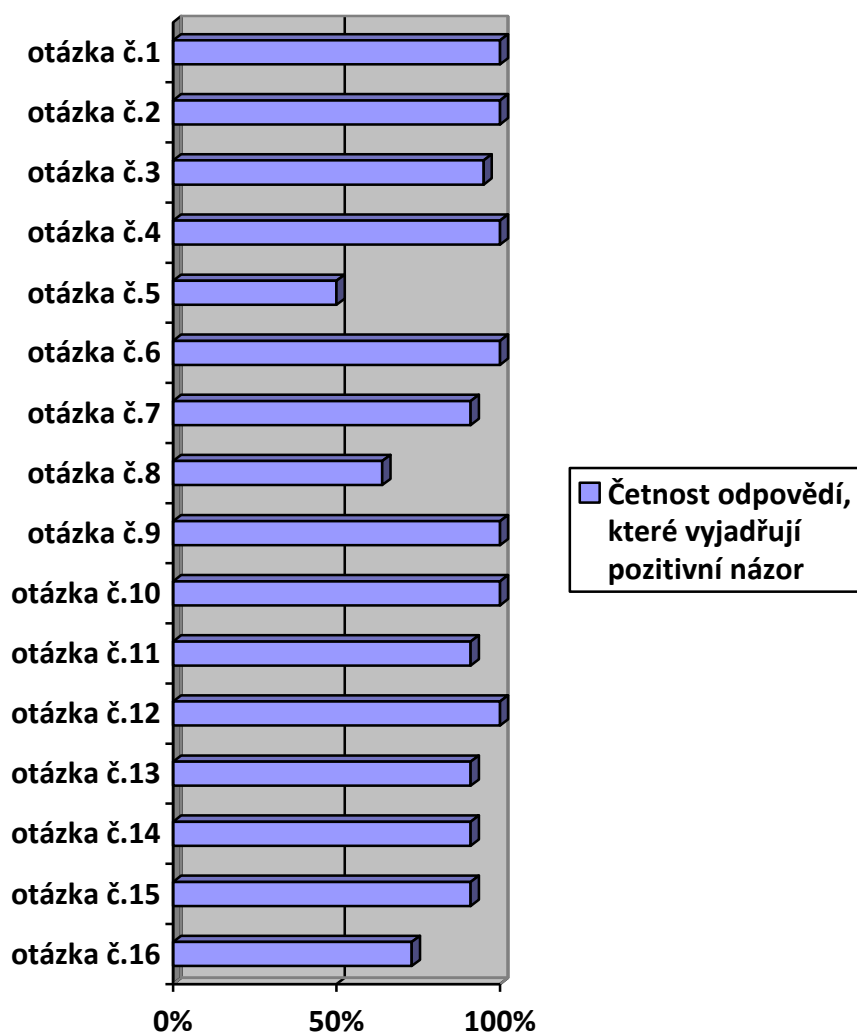

Tabulka č. 5 Míra četnosti pozitivního a negativního hodnocení sociogramu v 5.A

	Četnost pozitivních odpovědí	Četnost negativních odpovědí
Filip B.	4	
Jakub B.	3	1
Tereza B.	3	1
Kristian Di S.	5	
Adam D.	4	3
Matyáš H.	5	2
Aneta H.	3	4
Jakub H.	3	2
Ondřej H.	1	2
Daniel H.	4	
Dominik H.	17	1
Filip J.	4	
Daniel K.	4	
Klára K.	5	
Lukáš M.	6	
Barbora M.	4	2
Jan N.	3	2
Justýna P.	4	
Jakub P.	1	
Jakub S.	5	8
David Š.	11	
Matyáš Š.	10	
Miloslava T.		16
Barbora T.	18	4
Jiří V.	2	1

9.2. Výsledky druhé fáze výzkumu, který již nebyl anonymní

Graf č.6 Výsledky dotazníku hodnocení klimatu třídy ve 4.A

Tabulka č.6 Hodnocení klimatu třídy jednotlivými žáky

	Počet bodů
Barbora B.	28
Ondřej B.	30
Zuzana B.	24
Daniel C.	22
Eleonora De S.	30
Thea A. F.	30
Leila G.	26
Veronika H.	30
František H.	28
Marek J.	28
Justina J.	32
Michaela K.	32
Tomáš M.	28
Adam M.	32
Kateřina N.	28
Barbora P.	32
Amélie R.	32
Nikola Š.	30
Filip Š.	28
Jakub Š.	30
Eliška V.	32
Štěpán V.	28

Porovnání dotazníků hodnocení klimatu třídy z první a druhé fáze 4.A

Průměrný výsledek v první fázi výzkumu byl 26,1 (SD= 4,1). Ve druhé fázi výzkumu byl průměr 28,7 (SD= 3,2). Mezi výsledky obou šetření je statisticky významný rozdíl ($t= 2,24$), to znamená, že děti hodnotily ve druhé fázi výzkumu klima třídy lépe, podle jejich názoru se zlepšilo.

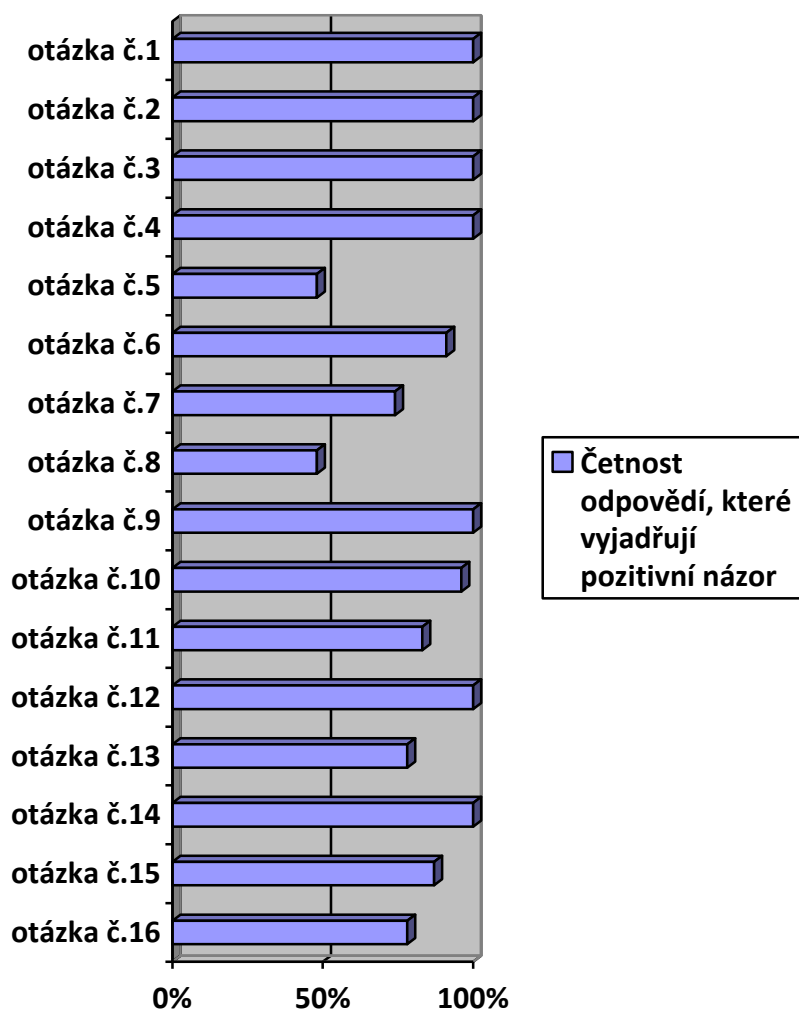
Při porovnání dotazníků jsem zjistila, že děti se stále ve třídě cítí dobře a že se se svými spolužáky kamarádí i mimo vyučování. Jedna z otázek byla, jestli by to bylo v jiné třídě lepší, při prvním výzkumu 7 % dětí odpovědělo, že ano. Ale při druhém hodnocení jsem zjistila, že již 5 % dětí, které by chtěly jít do jiné třídy, což znamená, že dle jejich názoru došlo ke zlepšení. Zlepšení jsem objevila i při otázce, zdali je ve třídě zábava, kdy při druhém kole děti odpověděli všichni ano.

Zaznamenala jsem zlepšení u otázky týkající se ubližování některým spolužákům. Při druhém hodnocení jsem u otázek č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 15, 16 narazila na větší počet pozitivních odpovědí oproti minulému výzkumu. Pouze u jedné se našlo horší hodnocení, a to u otázky, zdali ve třídě mi vždycky někdo pomůže, došlo ke zhoršení o dvě procenta.

Zajímavým poznatkem bylo zjištění nejmenšího počtu bodů, v tomto případě 22, u Daniela C., který zrovna patří mezi průměrně oblíbené děti. Zuzana B., která je považována dětmi za nejoblíbenější, měla dotazník ohodnocen 24 body, z čehož vyplývá její neúplná spokojenost ve třídě navzdory její oblíbenosti. V sociogramu se však ukázalo, že je nejvíce oblíbená ve třídě. I když je velice populární, tak je evidentní, že ona sama není ve své třídě úplně spokojená. Leila G. s výsledkem 26 bodů se v prvním hodnocení sociogramu zařadila mezi neoblíbené děti, ale v druhém kole se vyšplhala na příčku průměrně oblíbených dětí, což může být důvodem jejího, celkem dobrého hodnocení třídy.

Z výsledků vyplývá závěr, který přináší větší počet pozitivních ohlasů na klima třídy. Můžeme tedy říci, že po třech měsících se situace ve třídě zlepšila a děti si více sblížily a lépe si rozumí.

Graf č.7 Výsledky dotazníku hodnocení klimatu třídy v 5.A – druhá fáze výzkumu.

Tabulka č.7 Hodnocení klimatu třídy jednotlivými žáky

	Počet bodů
Jakub B.	32
Tereza B.	16
Kristian Di S.	32
Adam D.	32
Matyáš H.	26
Aneta H.	30
Jakub H.	28
Ondřej H.	28
Daniel H.	26
Dominik H.	32
Filip J.	32
Daniel K.	28
Klára K.	28
Lukáš M.	28
Barbora M.	28
Justýna P.	26
Jakub P.	26
David Š.	30
Matyáš Š.	26
Miloslava T.	22
Barbora T.	22
Jiří V.	26
Adam B.	32

Porovnání dotazníků hodnocení klimatu třídy z první a druhé fáze výzkumu v 5.A

Průměrný výsledek v první fázi výzkumu byl 27,9 (SD= 3,89). Ve druhé fázi výzkumu byl průměr 27,65 (SD= 3,85). Mezi výsledky obou šetření nebyl významný rozdíl.

V páté třídě se většina dětí cítí dobře. Z porovnání výsledků obou šetření vyplývá, že došlo k určitému zlepšení v tom, že se s ostatními kamarády i mimo vyučování a že by v jiné třídě by to rozhodně nebylo lepší. Zlepšení se ukázalo i při otázce, zdali si děti ve třídě pomáhají, kde se všechny děti shodly na tom, že jim vždycky někdo pomohl. To je zlepšení o 13 %.

Bohužel jsem při porovnání prvního a druhého šetření zjistila, že došlo i k určitému zhoršení v některých oblastech. Děti často poukazují na to, že se zhoršilo chování některých spolužáků a že je některým spolužákům ubližováno. Díky tomu jsem přišla na to, že ve třídě se nachází dítě, kterého se ostatní bojí a které zřejmě někomu ubližuje. Protože všechny otázky týkající se ubližování, porozumění a vycházení s nimi se zhoršily při druhém kole o několik procent. Může to znamenat začátek nějaké šikany, či nezapadnutí dítěte do kolektivu.

Nejmenší počet bodů, přesněji 16 bodů, dala Tereza B., která v sociogramu je označována za průměrně oblíbenou. Je evidentní její poměrně velká nespokojenost ve třídě. Má pocit, že tam nemá žádnou oporu a ani moc přátel. Dvě dívky měly po 22 bodech, přesněji Miloslava T., která v obou kolech, byla označena za nejméně oblíbenou dívku ve třídě a Barbora T., která je označena za oblíbence.

Můžeme tedy pozorovat rozdílnost názorů oblíbenců a méně oblíbených dětí na klima jejich třídy.

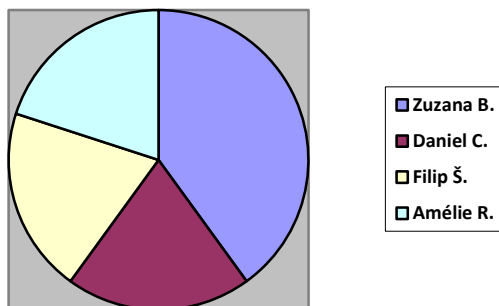
Výsledky sociogramu ve 4.A ve druhé fázi výzkumu

Otázka č.1

- Napiš, kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejsympatičtější.

Za nejvíce sympatickou děti zvolily Zuzanu B.

Graf č.8 Nejsympatičtější děti

Otázka č.2

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejprotivnější.

Za nejprotivnější byly dětmi označeny Daniel H. a o jeden hlas méně měla Aneta L. a Ondřej B.

Otázka č.3

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček by ti pomohl, kdybys to potřeboval.

Děti zvolily Zuzanu B.

Otázka č.4

- Koho ze spolužáků nebo spolužaček bys ve třídě nechtěl.

U této otázky byli zvoleni dva kandidáti, kteří měli stejný počet hlasů. Aneta L. a Daniel H., obě tyto děti s menším počtem hlasů následoval Ondřej B.

Otázka č.5

- S kým ze spolužáků nebo spolužaček je největší zábava.

Většina dětí označilo za nejvíce zábavnou Zuzanu B.

Otázka č.6

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je se všemi kamarád.

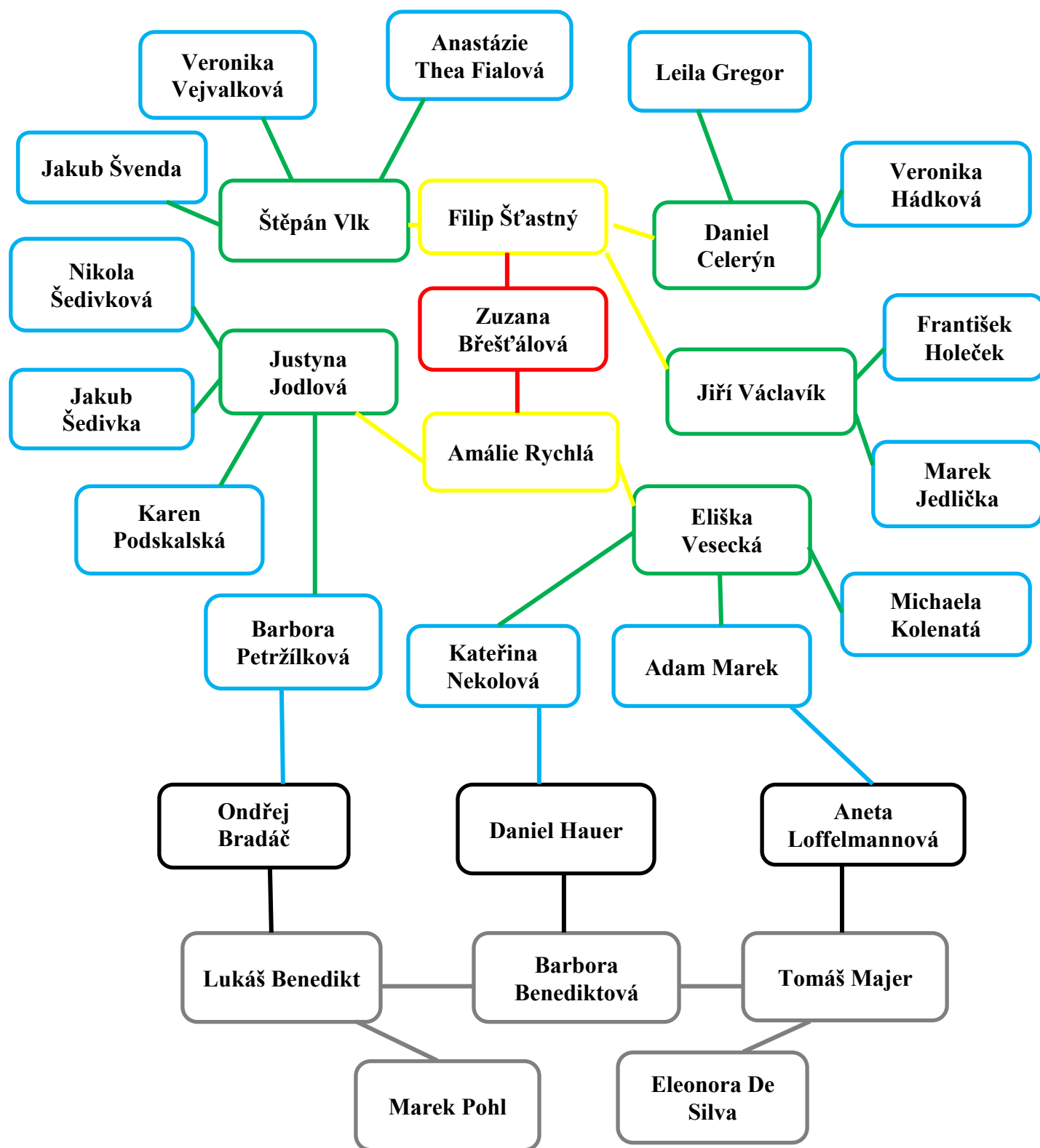
Za nejvíce kamarádkého děti označily Filipa Š. a hned poté Zuzanu B.

Otázka č.7

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček nemá žádného kamaráda.

90 % dětí odpovědělo, že všichni mají nějaké kamarády krom Anety L. a Ondřeje B.

Graf č.9 Druhá fáze sociogramu 4.A

Tabulka č.8 Míra četnosti pozitivního a negativního hodnocení u sociogramu ve 4.A

	Četnost pozitivních odpovědí	Četnost negativních odpovědí
Lukáš B.		1
Barbora B.	2	
Ondřej B.	1	11
Zuzana B.	27	1
Daniel C.	4	
Eleonora De S.	2	
Thea A. F.	2	
Leila G.	1	2
Veronika H.		1
Daniel H.	1	12
František H.	2	
Marek J.	1	
Justina J.	8	
Michaela K.	2	1
Aneta L.	1	13
Tomáš M.	2	
Adam M.	3	
Kateřina N.	3	1
Barbora P.	1	
Karen P.	3	1
Marek P.	1	
Amélie R.	9	
Jakub Š.	3	
Nikola Š.	2	
Filip Š.	18	1
Jiří V.	5	1
Veronika V.	3	
Eliška V.	4	1
Štěpán V.	4	1

Názor učitelky 4.A na pozitivní i negativní volbu v sociogramu.

Oblíbenci:

Zuzana B., Filip Š., Štěpán V. jsou studijně úspěšné děti, nekonfliktní, kamarádské, ochotné komukoli pomoci, celkově oblíbení.

Jiří V. je chytrý až vychytralý, ve studiu výborný, v chování už tolik ne (trošku křiváček), ale přesto je dětmi velmi obdivován.

Amélie R. je úspěšná žákyně, dost hezká, má také své obdivovatele a je schopná s nimi manipulovat, bohužel je schopná i ubližovat těm, co se jí znelíbí.

Neoblíbení:

Daniel H. je příliš hlučný a možná tím děti velmi štve.

Ondřej B. je takový trošku spící medvídek (duchem nepřítomný), hledá si pro sebe kamaráda, ale nešťastným způsobem (pošťuchuje, provokuje slovně).

Aneta L. je velmi urážlivá, nekomunikativní, jen se pošťuchuje a honí po chodbě

Přehlížené děti:

Dvojčata Benediktovi jsou dlouhodobě nepřítomni ve třídě. jedno z dvojčat má vážně zdravotní potíže, v tomto případě zůstává doma i jeho sestra. Proto nejsou plně začleněni do kolektivu.

Marek P. byl dlouhodobě v zahraničí, tudíž není plně začleněn v kolektivu.

Eleonora De S. a Tomáš M. mají každý svého 1 kamaráda nebo kamarádku, a to je na počet hlasů málo.

Porovnání sociogramů z první a druhé fáze 4.A

Díky porovnání sociogramů jsem zjistila, že největším oblíbencem je stále Zuzana B., která si tuto příčku jednoznačně u všech spolužáků udržuje. Dosud v pořadí oblíbenosti je Filip Š., který je označený za jedno z nejzábavnějších dětí ve třídě. V první fázi patřil mezi oblíbené děti i Jiří V., který po třech měsících o svou oblibu částečně přišel a místo něho děti označily Amélii R., která měla před třemi měsíci menší počet pozitivních odpovědí od ostatních spolužáků.

Při první fázi jsem zjistila, že většina dětí byla hodnocena z hlediska obliby průměrně, ale po třech měsících se to změnilo, protože už tolik oblíbených dětí nebylo. Lze říci, že se hodnocení obliby více diferencovalo.

Ve třídě je několik dětí, které nejsou vůbec oblíbené a děti se na jejich jménech téměř shodly. Jmenovaly hlavně Anetu L., Daniela H., Ondřeje B. a Leilu G. Leila G. si po třech měsících svoje postavení ve třídě zlepšila, když se dostala mezi průměrně oblíbené děti.

I v této třídě se nacházejí děti, které jsou ostatními přehlížené, jedná se především o dvojčata Benediktovy, kteří nebyli zmíněni ani jednou. Třídní učitelka se mi svěřila, že jedno z dvojčat je vážně nemocné a často není ve škole. Když je nemocný Lukáš B., tak zůstává doma i jeho sestra s ním, a proto nezapadli úplně do kolektivu a spolužáků je přehlízejí. Mezi přehlížené děti patří i Marek P., při druhém kole se dostali mezi přehlížené i Tomáš M. a Eleonora Di S.

Celkově lze říci, že klima ve třídě je celkem dobré, děti tvoří semknutou skupinu a postavení mnoha z nich se příliš nezměnilo. Děti, které jsou podle ostatních spolužáků neoblíbené jsou stále stejné, ke zlepšení došlo jen u jednoho dítěte.

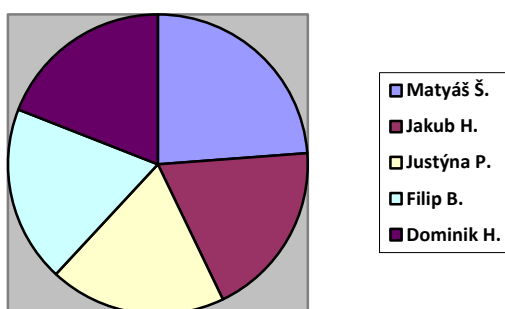
Výsledky sociogramu v 5.A ve druhé fázi výzkumu

Otázka č.1

- Napiš, kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejsympatičtější.

Za nejvíce sympatického děti zvolily Matyáše Š., Jakuba H., Justýnu P., Filipa B. a Dominika H.

Graf č.10 Nejsympatičtější děti

Otázka č.2

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejprotivnější.

Za nejprotivnější děti zvolily Mílu T. a poté Jakuba S.

Otázka č.3

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček by ti pomohl, kdybys to potřeboval.

Děti zvolily Matyáše Š., Justýnu P., Anetu H., Jakuba P., Filipa B. a Dominika H.

Otázka č.4

- Koho ze spolužáků nebo spolužaček bys ve třídě nechtěl.

Nejvíce hlasů dostala Míla T.

Otázka č.5

- S kým ze spolužáků nebo spolužaček je největší zábava.

Za nejvíce zábavné děti zvolily Jakuba H. a Filipa B.

Otázka č.6

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je se všemi kamarád.

Za nejvíce kamarádkého děti označily Matyáše Š.

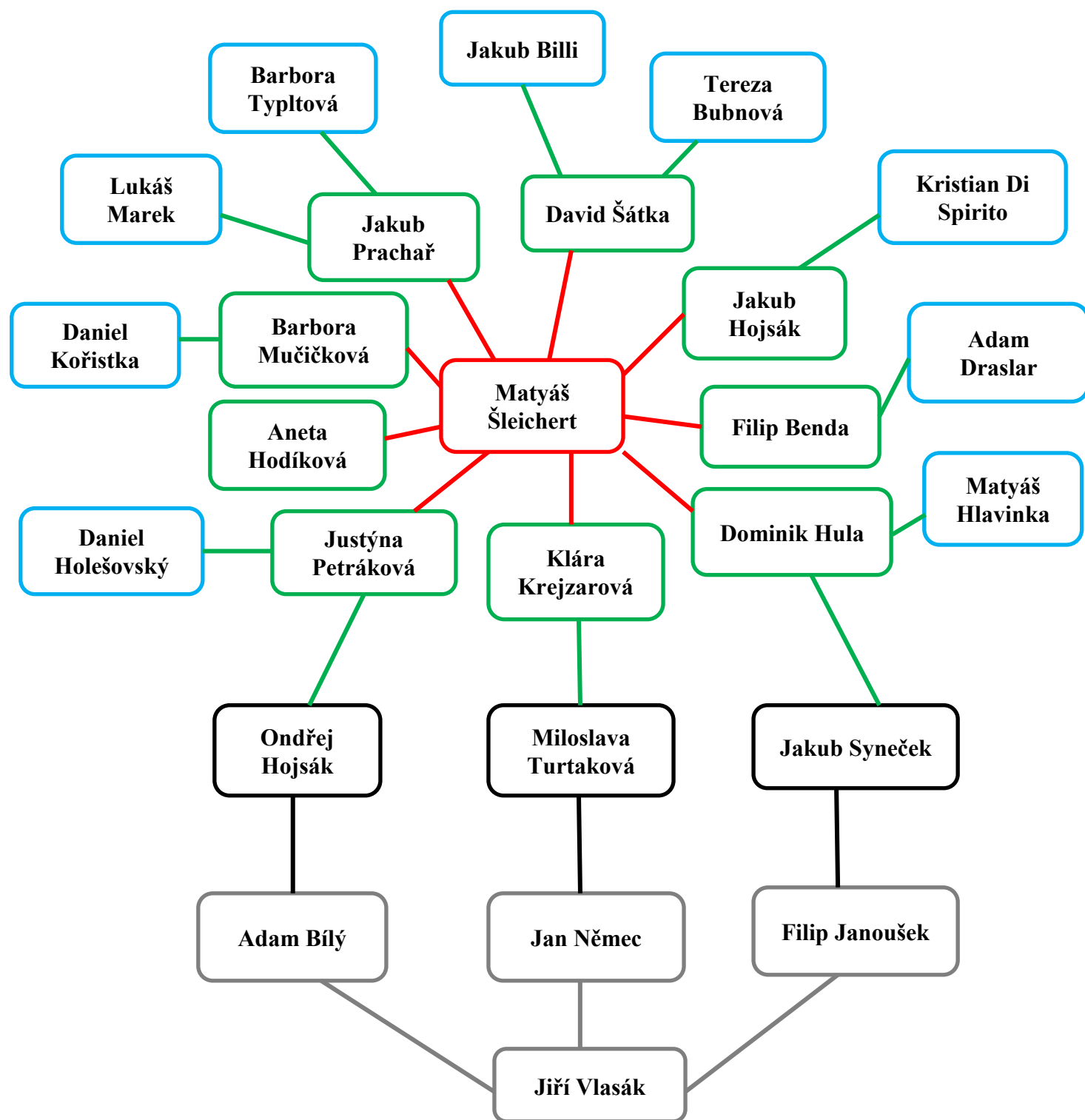
Otázka č.7

- Kdo ze spolužáků nebo spolužaček nemá žádného kamaráda.

Půlka dětí odpovědělo Míla T. a druhá polovina napsala, že každý má nějakého kamaráda.

Graf č.11 Druhá fáze sociogramu 5.A

Tabulka č.9 Míra četnosti pozitivního a negativního hodnocení u sociogramu v 5.A

	Četnost pozitivních odpovědí	Četnost negativních odpovědí
Filip B.	13	
Jakub B.	2	1
Tereza B.	4	3
Kristian Di S.	1	2
Adam D.	3	2
Matyáš H.	4	1
Aneta H.	6	2
Jakub H.	9	2
Ondřej H.	2	2
Daniel H.	4	3
Dominik H.	9	3
Filip J.	2	
Daniel K.	3	
Klára K.	10	
Lukáš M.	2	
Barbora M.	6	
Jan N.	1	
Justýna P.	10	
Jakub P.	6	
Jakub S.	1	8
David Š.	8	
Matyáš Š.	25	
Miloslava T.	1	23
Barbora T.	5	5
Jiří V.	1	
Adam B.		2

Názor učitelky 5.A na pozitivní i negativní volbu sociogramu.

Oblíbenci:

Matyáš Š. je jednoznačně nejlépe hodnoceným dítětem. Dle třídní učitelky je to nekonfliktní, milý kluk. Stále usměvavý. Rád se vším pomůže. Baví se jak s holkami, tak kluky.

Barbora T., která má výrazný počet pozitivních i negativních hlasů je vůdčí typ. Organizátor a všechny "dá do latě". Holky k ní vzhlíží. Vůdce kolektivu. Jinak také ráda všem pomůže, vysvětlí, půjčí. Je komunikativní – baví se se všemi, nezkazí srandu. Vzorná studentka. Jenomže ji taky pět dětí ohodnotilo v něčem negativně. Může to být závist vůči její oblíbenosti od ostatních spolužáků anebo se některým dítětem nelíbí její chování.

Dominik H. je ochotný a vstřícný ke všem spolužákům. Vždycky poradí a pošle veškeré materiály. Je nápomocný. Takový milý a usměvavý. Vcelku pořád pozitivní. Velice chytrý, spolehlivý. Filip Benda byl druhým nejlépe hodnoceným dítětem. Jsou si s Dominikem velice podobní ve svém chování.

Neoblíbení:

Miroslava T. je znevýhodněna socio-kulturním prostředím z něhož pochází. Její úroveň rozumových schopností – je o dost nižší než u ostatních, čehož si děti všímají. Ve třídě z tohoto důvodu moc nezapadá, neúčastní se ŠVP apod.

Jakub S. je druhý nejméně oblíbený. Skrytý provokatér a lehce podlý kluk. Ostatní pošťuchuje a vždy říká, že za nic nemůže. Trochu "taková herečka" a bolestínek.

Přehlížené děti

Jsou to děti, které ničím nezaujaly, resp. skoro nikoho nezaujaly, ale odmítány nebo negativně hodnocené nejsou.

Filip J. není sportovně založený (třída ano). Vyniká v IT technologiích, baví se nejvíce se spolužákem v lavici. Je spíš sám pro sebe. Jeho chování není ničím extrémní.

Jan N. je chlapec tišší, často chybí ve škole, děti nemají možnost se s ním tolik bavit. V ničem extrémně nevybočuje. Není sportovně založený (třída ano).

Adam B. je nový žák, děti nevěděly, jak ho zařadit po 2 dnech.

Jiří V. je žák se spíše podprůměrnými výsledky, pomalejší tempo, nekonfliktní. Víc dětský. Není sportovně založený (třída ano), ale odpoledne po škole jde s partou ze třídy na hřiště také.

Vanesa B. již nechodí do této školy.

Porovnání sociogramu z první a druhé fáze v 5.A

V páté třídě došlo k razantní změně, v hodnocení oblíbenosti ve třídě. V první fázi děti zvolily jednohlasně Barboru T. a Dominika H. Poté byly hodně oblíbenými dětmi zvoleni Matyáš Š., Filip B., David Š., Lukáš M., Jakub S. a Klára K. Ovšem ve druhé fázi byl hodnocen jako nejvíce oblíbený jen Matyáš Š. Dominik H. se udržel stále mezi oblíbenými, ale Barbora T. klesla o několik stupínků níže u dětí, její oblíbenost razantně klesla. Barbora t. hodnotila klima třídy 22 body, což poukazuje na ne velkou spokojenost ve své třídě. V sociogramu ohodnotila za nejvíce oblíbenou Terezu B.

V prvním fázi bylo zvoleno osm dětí, které patřily mezi největší oblíbence, ale ve druhé fázi jich bylo pozitivně hodnoceno už deset. U většiny dětí se jejich postavení ve třídě významně nezměnilo.

I v této třídě se nacházejí děti, které jsou ostatními označovány za neoblíbené a děti to dávají jasně najevo. Především se jedná nejvíce o Miloslavu T., která byla ve všech ohledech zvolena za nejméně oblíbenou dívku ve třídě. V prvním kole byla zvolená jako jediná, ale ve druhém kole se dostali mezi neoblíbené děti ještě Jakub S., který byl zpočátku mezi oblíbenými dětmi, a také Ondřej H., který byl původně hodnocen jako průměrně oblíbený.

V této třídě se objevují děti, o kterých se ostatní spolužáci vůbec nezmiňují. Jedná se o Filipa J., Jana N. a Vanesu B., která třídu po Vánocích přestoupila na jinou školu. Během této doby nastoupil do třídy nový žák, Adam B., který byl ve druhém kole také přehlížený, patrně z důvodů, že je tam nový. Mezi přehlížené děti se ve druhém kole zařadil i Jiří V., který patřil původně měl postavení průměrně oblíbeného spolužáka. Je zřejmé, že v této třídě je postavení žáků velice proměnné a nejisté.

10. Souhrn

Cílem mého výzkumu bylo zjistit oblibu, vzájemné sympatie a antipatie mezi dětmi. Soustředila jsem se nejen na vztahy ve třídě, ale i na to, jak se děti ve třídě cítí. Pro svůj výzkum jsem zvolila dotazník, který byl upraven pro děti středního věku a následně byl použit sociogram.

Dotazník obsahoval 16 otázek, na které děti odpovídaly, z jejich součtu vyplývalo, jak jsou jednotlivé děti spokojené ve třídě a jestli se jim něco nelíbí. Sociometrie měla za úkol zjistit, jaká je dynamika dané skupiny a jaká je její struktura. Sociogram poukázal na děti, které jsou podle ostatních oblíbené, neoblíbené, průměrné nebo úplně přehlížené. Díky porovnání s dotazníkem, jsem mohla zjistit, jak děti, které jsou označovány třídou jako oblíbenci, samy třídu hodnotí. Zajímavostí bylo, že tyto děti většinou hodnotily klima třídy jako průměrné.

Ze srovnání výsledků dotazníků z první a druhé fáze výzkumu, je možné vidět, zda si děti myslí, že se klima třídy změnilo. Dotazník může poukázat na možné přítomné problémy, které se ve třídě vyskytují. Například, že nějaký spolužák ubližuje ostatním. Můžeme vidět i rozdílnost oblíbenosti dětí v průběhu tří měsíců. Některé děti si svoji pozici udržely a některé děti se naopak dostaly na vyšší příčku oblíbenosti.

Najdeme zde i názory obou třídních učitelek, které popisují, jak oblíbené, tak neoblíbené děti a zároveň i přehlížené děti. Jejich zpověď může být nápomocná pro pochopení jejich postavení ve třídě. Obě fáze výzkumu nám ukazují, jaké je klima ve třídě a jaké v ní mají jednotlivé děti postavení podle svých spolužáků.

11. Závěr

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je souhrnný popis veškerých základních pojmů a faktorů, které ovlivňují popsáním způsobem klima školní třídy. Po vysvětlení základního pojmu klima školní třídy je popsáno, jaké aspekty obvykle klima školní třídy zahrnují a jak jej ovlivňují. Popsána je i školní třída, kterou si žák nemůže sám vybrat a složení třídy nezávisí na jeho volbě. Třída je skupina jedinců, ve které se postupem času vytvářejí menší podskupiny.

Skupinu charakterizuje koheze skupiny, sociální postavení ve skupině, sociální status a sociokulturní prostředí. Jedna kapitola je zvlášť věnována problematice šikany, kde je popisováno, jak šikana vzniká a její druhy. Část věnovaná šikaně dále popisuje, jak pomoci dětem, které si šikanou prochází.

V sociokulturním prostředí jsem se nejvíce zaměřila na rodinu, která je pro dítě jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících jak jeho chování, tak i jeho vývoj osobnosti. Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na učitele, na jeho historický vývoj, jaký by měl učitel být. Dále se kapitola zabývá, jaké jsou předpoklady pro povolání učitele, klimatem třídy a chování k dětem, respektem, který podstatně ovlivňuje přijímání učitele dětmi.

V praktické části jsem provedla výzkum ve dvou třídách, které se nacházejí na prvním stupni základní školy. Pro můj výzkum jsem si vybrala čtvrtou a pátou třídu, kde jsem pomocí dotazníků a sociogramů vyhodnocovala klima panující v dané třídě a postavení jednotlivých dětí ve třídě. Výzkum byl proveden dvakrát, jednou byl anonymní a podruhé se již děti podepisovaly.

Díky dotazníkům, jsem měla možnost zjistit, jak jsou žáci ve své třídě spokojeni a jak se tam cítí. Největším překvapením v prvním kole výzkumu ve čtvrté třídě i v páté třídě bylo, že děti, se ve třídě cítí dobře, i když zároveň poukazovaly na jednotlivce, kteří se k nim chovají špatně a nerozumí si s nimi. Zjištěná fakta děti uvedly jak v anonymní formě, tak i při druhém kole.

Děti ze čtvrté třídy shodně uvedly, že se ve své třídě cítí dobře v obou kolech dotazování. V druhém kole došlo ke zlepšení v 10 bodech z 16. Zlepšení spočívalo ve větší spokojenosti žáků ve své třídě. Pouze u jedné otázky, a to u, zdali jim ve třídě vždycky někdo pomůže, se zhoršilo o dvě procenta. Z toho můžeme vyvodit závěr, že klima v této třídě je z velké části dobré a děti jsou spokojené.

V páté třídě zaznamenáváme zlepšení u dvou bodů, kdy děti poukazují na větší sblížení s ostatními spolužáky. Můžeme z toho vyčíst větší semknutí dětí jako třídní skupiny. Zaznamenala jsem i zhoršení, kde děti poukazují na chování některých spolužáků s tím, že je i některým spolužákům více ubližováno. Pátá třída má své klima oproti čtvrté třídě podle výzkumu proměnlivější, už se pracuje v nestabilitě odpovědí. Vychází z toho výsledek, že pátá třída funguje méně jako kolektiv.

Sociogram měl za úkol ukázat pozice jednotlivých dětí ve třídě. Ve čtvrté třídě zůstává na nejvyšší pozici oblíbence i po druhém kole průzkumu stále stejné dítě. Změny jsem zaznamenala u dvou dětí, kdy jednou byly oblíbené a pak se jejich pozice zhoršila. Nejvíce neoblíbené děti mají svou pozici pevnou a neměnnou. Míra oblíbenosti většiny dětí se moc neměnila. Můžeme z toho vyčíst, že zde se nenastaly nějaké větší a razantní změny v názorech dětí na ostatní spolužáky. Z výzkumu vyplývá, že pozice dětí v oblíbenosti či neoblíbenosti je stabilní a zůstává neměnná.

V páté třídě jsou větší změny na pozici nejvíce oblíbených dětí ve třídě. V prvním kole jsem zaznamenala osm oblíbených dětí, z toho dvě neoblíbenější, ale ve druhém kole patřil mezi neoblíbenější děti někdo jiný. Tento fakt poukazuje na předchozí zjištění, že klima páté třídy je méně stabilní než ve čtvrté třídě. I zde můžeme vidět děti, které jsou třídou neoblíbené a jejich pozice ve třídě se nemění, stejně jako u dětí, které jsou přehlížené. V páté třídě je změna pozic větší než u čtvrté třídy.

Na základě teoretické analýzy a empirického šetření, jsem dospěla k závěru, že pro klima třídy je důležité napomáhat stmelování spolužáků, více s nimi komunikovat a zajímat se o třídu jako celek. Veškeré tyto faktory, jsou důležité pro udržení dobrého klimatu školní třídy.

12. Seznam použité literatury

Prameny:

1. VÁGNEROVÁ, M., KLÉGROVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. 1.vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008. 538 s. ISBN 978-80-246-1538-7.
2. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. 1.dotisk druhého, rozšířeného a přepracovaného vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
3. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1.vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 430 s. ISBN: 80-246-1074-4.
4. JANOŠOVÁ, P., KOLLEROVÁ, L., ZÁBRODSKÁ, K., KRESSA, J., DĚDOVÁ, M. *Psychologie školní šikany*. 1.vydání. Praha: Grada, 2016. 416 s. ISBN 978-80-247-2992-3.
5. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. 2015. 400 s. ISBN 978-80-247-4674-6.
6. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1.vydání. Praha: Portál. 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9
7. GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E., BŮŽEK, A. *Obecná pedagogika II*. 2.vydání. Olomouc: Hanex. 2003. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

Sekundární literatura:

1. LUKŠ, J., GRULICH, V. *Pedagogika a její metodologické problémy*. 1.vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1975. 272 s. ISBN 14-652-75.
2. HRADEČNÁ, M., HEJLOVÁ, H., NOVOTNÁ-DĚDĚČKOVÁ, J. *Práce učitele s právy dítěte*. 1.vydání. Praha: SVI PedF UK. 1996. 41 s. ISBN 80-86039-16-1.
3. GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika I*. 1.vydání. Olomouc: Hanex. 1998. 231 s. ISBN 80-85783-20-7.

4. CANGELOSI, J., S. *Strategie řízení třídy*. 1.vydání. Praha: Portál. 1994. 289 s. ISBN 80-7178-014-6.

5. KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. 1.vydání. Praha: Portál. 1996. 155 s. ISBN 80-7178-022-7.

Slovníky:

1. VALENTA, M., A KOL. *Slovník speciální pedagogiky*. 1. Vydání. Praha: Portál, s.r.o. 2015. 317 s. ISBN 978-80-262-0937-9.

Elektronické zdroje:

1. MŠMT ROZŠÍŘILO OPATŘENÍ KŘEŠENÍ ŠIKANY A KYBERŠIKANY [online]. 2016. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-rozsirilo-opatreni-k-reseni-sikany-a-kybersikany>

13. Přílohy

Sociogram

1. Napiš, kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejsympatičtější.
2. Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je ti nejprotivnější.
3. Kdo ze spolužáků nebo spolužaček by ti pomohl, kdybys to potřeboval
4. Koho ze spolužáků nebo spolužaček bys ve třídě nechtěl.
5. S kým ze spolužáků nebo spolužaček je největší zábava.
6. Kdo ze spolužáků nebo spolužaček je se všemi kamarád.
7. Kdo ze spolužáků nebo spolužaček nemá žádného kamaráda.

Dotazník pro hodnocení třídy – body za jednotlivé odpovědi

1. Ve třídě se cítím dobře.	ano 2	ne 0
2. S některými spolužáky se kamarádím i mimo vyučování.	ano 2	ne 0
3. V jiné třídě by to bylo lepší.	ano 0	ne 2
4. Ve třídě je zábava.	ano 2	ne 0
5. Ve třídě mi vadí chování některých spolužáků.	ano 0	ne 2
6. Se spolužáky vycházím dobře.	ano 2	ne 0
7. Ve třídě je spolužák, kterému ostatní ubližují.	ano 0	ne 2
8. S některými spolužáky si nerozumím.	ano 0	ne 2
9. Ve třídě mám dobré kamarády.	ano 2	ne 0
10. Ve třídě si pomáháme.	ano 2	ne 0
11. Ve třídě si s nikým nerozumím.	ano 0	ne 2
12. Na spolužáky se většinou těším.	ano 2	ne 0
13. Ve třídě jsou spolužáci, kteří se ke mě chovají špatně.	ano 0	ne 2
14. Ve třídě mi vždycky někdo pomůže.	ano 2	ne 0
15. Ve třídě je spolužák, který ostatním ubližuje.	ano 0	ne 2
16. Ve třídě se často hádáme.	ano 0	ne 2

14. Summary

The Thesis is aimed at classroom climate, to find out how children feel in class, what they dislike and what they would like to change. The Thesis describes all important terms related to school climate. We can find out which factors influence school climate.

Practical part of the Thesis is focused at research in the 4th and 5th grade of lower Elementary school where we try to find out if children are happy in their class, if they have friends or someone is bullying them. With the use of sociogram we find out what are the different roles and positions of children in the class and if it changes over period of time. Thanks to comparison not only of questionnaires but also of sociograms we can determine what is the current classroom climate and how roles and positions of children change. Thanks to the comparison we can also determine what is the unwanted behavior of some of the children. It is very useful not only to find out what is the current situation in the classroom, but mainly we can use it for positive development of the classroom climate.